

Titel: Svar paa Tiltale og Beviis, at Proprietairernes Raadvildhed ei har contribueret til det Tab, som flyder af Hoveriets Bestemmelse.

Citation: "Svar paa Tiltale og Beviis, at Proprietairernes Raadvildhed ei har contribueret til det Tab, som flyder af Hoveriets Bestemmelse.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 6*, N. Møller, 1772, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_006-shoot-workid1_006_003.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 6

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Svar paa Tiltale og Beviis, at

Proprietairernes Raadvildhed

ei har contribueret

til det Tab,

som flyder af

Hoveriets Bestemmelse.

Kiøbenhavn,

Trykt Hos Hof-Bogtrykker Møller,

1772.

2

,

3

Til

Forfatteren af Svarret (paa den nye Philopat. tvende Betragtninger, som findes indført udi Magazine for Patriotiske Skribentere No. 102. og 103.) der er indført i Adresse-Contoires Efterretninger for Aaret 1771. No. 210.

Min Herre!

Har jeg ei fundet Bifald, som den, der stedse har anført Grunde for hvad jeg har sagt, hvorledes tør De da vel vente sig nogen, som den, der vel har skrevet imod mig, dog uden at sige noget? De maa forlade mig, at jeg ei er skarpseende nok til at finde det allermindste i samme, hvorved jeg, eller nogen skulle være overført, om bemelte tvende Betragtningers Urigtighed. Er min Herre den Person som vil føre Pennen imod mig, da vil jeg raade Dem, at de Stykke-viis retorquerer mine Beregninger

4

og Grunde; og ei saa sluddervorn overjasker en saa vigtig Materie. Det er ikke nok dermed, at de siger, den nye Philopatris er vred, han er en oprørisk Aand, en farlig Borger, har stavet sig frem i den nye Litteratur, forstaaer "just ei meget Latin, har laant noget af Theologien, m. m. (som siden skal blive besvaret.) Jeg vil bede enhver som forstaaer hvorledes en Replique bør være, at lægge Svaret, saa vel som og mine tvende Betragtninger for sig, hvad gielder, man finder ikke en eeneste af mine Grunde kulkastet. Svaret passer sig lige saa got paa disse Betragtninger, som hines, der, da hannem blev adspurgt, om han forstod Algebra? svarede, ja nu skal Stegen strax komme for Ilden; derved blev den Spørgende ei oplyst, og den anden formeente, han absolut burde give et Svar. Intet er lettere end at besvare en Ting in generalibus: dette skeer jevnlig af de smaae Aander, som synes man er kommet dem for nær, og dog gjerne ville redde sig paa en Maade, hvorved de, som Tasken-Spillerne give Folk Snak for Penge, og formene paa en habil Facon at have reddet deres Vankundighed, og Frygt, for at indlade sig Artikelviis: Man maatte alt for tydeligen blive

forvissat, hvor difcil det er at staae Sandheden imod, samt, at Antagonisten ei alt for vel er udsøgt. Hav

5

den Godhed min Herre, og erkyndige dem først, hvorledes det tilgaaer i Landet, og, om det er sandt eller ei hvad jeg har skrevet, saa er det den rette Tid at svare; det er bedre at handle med, end uden Eftertanke, da ingen i senere Tilfælde bliver satisficeret.

Regjeringens Hensigt ved Trykke-Friheden er, at enhver paa en sømmelig Maade, maa give sine Tanker tilkiende, over alt hvad som kunde tiene til Landets Beste: jeg formener ei at have stødt an imod noget af dette, i det mindste var min Herres Svar for mat og kraftesløs til at overtyde mig herom, omendskiønt han er impertinent nok, til at kalde mig, en oprørisk Aand og farlig Borger: Jeg forsikrer Dem at besidde en fuldkommen Koldsindighed, til at foragte disse og flere af Dem brugte Talemaader, helst jeg noksom er overført, (af deres Svar) at samme er kommet af et beklemt Hierte, der stulle og ville sige noget, men til Ulykke, ei nær havde den Indsigt og Kraft, som dertil udfordres. Havde Deres Sielekræfter ei været for matte og svage, hvorføre overbeviste De mig ikke da (saaledes, som jeg forlangte) hele Veien igiennem, hvorudi jeg har feilet, samt , hvilke Steder jeg har yttret, at besidde en oprørisk Aand, og være en farlig Borger? men det gaaer her vel med mist Herre,

6

som oftest skeer, at en og anden betiener sig af en Talemaade, som han ikke forstaaer, og er vel fornøjet med at have brugt den, enten den passer sig eller ei. Veed De vel, hvad der forstaaes under disse Ord? jeg aarsages meget at tvivle herpaa, siden De saa ilde har betient sig af samme: og saalænge enhver maa være sine egne Ords Udtolker, saa kan jeg love dem for vist, at jeg stedse kan vise Contrarium; men holder De det for oprørisk og farligt, at sige Sandheden? saa agter jeg mindre om at være en Oprørere og farlig Borger i Deres Øine: end at pasere for en nedrig og smigrende Løgner, blant Mængden. Hvad jeg har sagt om den Skade Hoveriets Indskrænkelse i Dannemark har, og vil forvolde: er ei sagt for min, (thi jeg hverken vinder eller taber ved den,) men for hele Landets skyld, en føie Tid skal for sildig vise mere. Jeg er stedse af de Tanker, at saadan en Forordning umuelig kan passe paa alle Provincer, saalænge Jorden ei, dem til Behag, og vil forandre sig. Der er stor Forskiel paa, at dyrke og dyrke Jorden; Paa nogle Steder, og til visse slags Udsæd, udfordres, at Jorden skal pløies to til tre gange, paa andre derimod, behøves fire til fem gange Pløining: paa nogle Steder, ere Engene af den Beskaffenhed at de ei kunne taale, at der blev taget

7

Efterslet, ved andre derimod, bør det skee, eller den Velsignelse som Gud giver, skal staae, for at raadne paa Stedet, og s. v.

Jeg sagde før, at saadan en Forordning umuelig kan passe paa alle Provincer: 1) Regentens Hensigt er dog ventelig denne, at afskaffe Misbrugen, men ikke Brugen? At første skeer, derimod kan vel ingen Fornuftig have noget at sige, men det sidste ødelegger hele Landet, især, naar Befalingen er for almindelig. Hvad er det, som tilforn mest har ødet Bondestanden? Det er sandeligen, hverken Pløining, Høst, Slet eller Møggagning, enfin, intet af det som hører til Mark-Arbeidet, Tærskning, Rensning, Kornets Bortførsel til Kiøbstæderne og Ladegaardens Vedligeholdelse: men det er de Pligtsdage, som en og anden har været uforsigtig og ubetænksom med, saasom, ved Tvæt, Slagtning, Hauge-Arbeide, Rygtning, Bygning paa Borge-Gaarden og tusende smaae Ting, hvortil de egentligen burde holde Folk, men af Oeconomie, helst have tilsagt deres Bønder: Disse Ting falde tildeels mest for om Sommeren, da Bonden har dagligen at bestille i Marken, dertil kommer og, den ilde Tilsyn, som en og anden af Proprietairerne har havt med sine Bønder, da det lod som det ei var hans

8

Sag, (enten de, til det ansagde Arbeide-bestemte Folk, gjorde noget derved, eller ei,) han forlod sig paa, de kunde komme den følgende Dag igien, eller andre i deres Sted; Han betænkte ei, at intet mere eder Gaardmanden, end Mad-Posen, og den tømmer Tieneste-Karlen, enten han bestiller noget eller intet. 2.) Regjeringens Hensigt er og venteligen, at naar Karlen har bestilt sit Arbeide ved Gaarden, saa skal han gaae hiem til sin Madfader, for at hielpe ham? men skeer dette? endnu har jeg ikke været saa lykkelig at faae sligt at høre: men naar Tieneste-Karlen er færdig med sit Arbeide ved Gaarden, (som han ofte kan forrette i en halv Dag) saa slenger han sig i Marken tillige med alle de andre, og der ligge de, til Solen er nede: Kommer Hosbonden til dem og siger, Børn, (eller I got Folk) hvi ligger I her, det er jo længe siden I gik fra Gaarden, hvi gaaer I ei hiem, for at hielpe eders Madfader? o.s.v. faa faaer han vist dette Svar: Hvad kommer det Jer ved, vi have jo bestilt vores Arbeide efter Forordningen, i det øvrige har I intet med os at bestille, det bliver en Sag imellem os og vores Madfader, o.s.v.

At demonstrere disse (tildeels grove) Gieste videre, er forgieves, og hans Myndighed er afklippet, til at vise dem hiem. Er nu Gaardman-

9

den, Hosbonden eller Landet tient med, at adskillige i Staten, ei nær gjøre det Arbejde som de ellers letteligen kunde? Jeg er enfoldig nok til at troe, ingen er tient dermed, ikke engang den paa de grønne Marke sig udstrakte og nedslengte Karl, helst ingen kan nægte, at jo meer man overtaler sig til Søvn og Ørkesløshed, jo meer absolut nødvendigt synes saadant at være og blive tilsidst. Hvor mangen en Madfader har jeg ikke hørt klage til sin Hosbonde, sigende: Hosbonde, Aae ved mi Kaael kan gjør laant meer af det og det Aarbeid naar han kommer til Hov; I maa min Siel giern laae ham bestillet et, aae har dog den Dauv han kommer til Jer ingen Gauvn af ham. Hosbonden svarer: I skal have Tak min kiere ... jeg har ofte talt med Eders og de andres Folk som kommer her til Gaarden, men de sige eenstemmigen Nei, omendskiønt jeg veed, I og andre har sagt dem, de skulle forrette mere af visse slags Arbeide: De sige, Forordningen fritager dem den Dag de komme her at gjøre mere, enten for mig eller eder. Bonden: Aae veed val Hosbonde, at di seier et, men aae troit, I kun foe dem til et, I kan val sie, at vi har ingen Respit (skal betyde Profit, et Beviis, at nogle bruge Ord som de ci selv forstaaer,) dier af: thi die æder aalt hvad die

10

Haar i ee Poes, enten die gjør noet eller int. 3.) Ved denne Forordning er og venteligen Regieringens Hensigt, at alt hvad som staaer i samme, skal, uden Haarkløverie følges? At Bonden skal komme den eller de ansatte Dage, og ei naar han selv lyster, eller skynde Tiden op, til nogle Uger efter? at Bonden skal tage saa meget paa et Læs som er bestemmet, m. m. Min vigtige Herre og Modstander vil vel sige, det er ingen Spørsmal, det forstaaer sig selv, gjør Bonden det ei, kan Hosbonden jo klage til Amtmanden, og saa skal den Opsætsige jo gjøre dobbelt Arbeide derfor, m. m. Dette veed jeg altsammen, men hvad synes De vel der kommer ud af: a) Naar Amtmanden boer 16. og flere Mile borte, han faaer en Klage af Proprietairen, som da bliver undersøgt, og dermed gaaer nogle Uger forbi, endeligen falder denne betydelige Resolution, ar N. N. Bonde eller Bønder i N. N. Bye, skal rette sig efter Forordningen, og for deres Halstarrighed skyld til Straf, gjøre Een eller To Dages Arbejde, uden Billetter, m. m.

Nu synes mig, min Herre vil sige, er det ikke alt hvad Proprietairen kan vente sig, jeg lover for, de andre tage sig sligt til et skrekkende

11

Exempel, og s. v. Ja den som blot kiender Bonden af Ravn, og ei veed hans Intriguer, og den Tillid han har under Enfoldigheds Skin, (skiønt han negter dens Krast) ret at narre og drille sin Proprietair, maatte snart troe det: men følg med mig, vi ville lade Amtmandens Resolution oplæse for dem. Hvad troer De nu vel at høre for et Svar? Min Herre tænker nok de blive bange, og tilstaaer deres Forseelse: Ak nei, de ere sandeligen ei saa lette at forbløffe, de svare strax alle som en Mand, vi give Amtmanden og vores Hosbond, (her gjøre de dem begge en Præsent, som best passer paa Byg eller andet Land,) vi rette os ei derefter, uden vi see Kongens egen Haand og Segl, eller paa Prent, og vil vores Hosbond ei give os Billetter, saa kommer vi ei, det staaer til ham at klage, naar; og hvor han vil. Proprietair Hadere og Ignoranter, kalde dette Svar, et Tegn paa Bøndernes Enfoldighed, om endskiønt de vide bedre, men have og skiule den egentlige Grund til denne deres listige Titul i Hiertet, da de ei andet derved søge, end som at forhindre slige opsætsiges exemplariter Afstraffelse, og Bonden som veed det, (og hvad han ei veed, faaer han nok at vide ved sin Vinkel-Skriver, som stedse forsikrer ham, at kommer han i Knibe, skal han eller de sige, jeg eller vi forstaaer det ei bedre, vi

12

ere enfoldige Folk, hvad forstaae vi os paa sligt, og f. v.) profiterer ret af Leiligheden: imedens gaer Sommeren forbi, og Hosbonden maa lade fir Høe og Korn staae for at raadne paa Stedet. Enhver Fornuftig (herunder forstaaer jeg ei min Correspondent, som vist ei lader at blive gal af Viisdom, og tør fortrøste sig til en høi Alder, da mon vil paastaae, at de som tænker lidet eller intet, blive meget gamle,) indseer nok, at et saadant Tab, har de største og farligste Følger efter sig; thi derved taber 1.) Proprietairen, 2.) Kiøbstedmanden og 3.) især de Fattige: Dette er og Landets Tab og Tort. Landets Tab er det, thi derved bliver Regieringen foraarsaget at tillade Indførsel af fremmet Korn: Hvad give vi da de Fremmede for deres Korn? Sølv og Guld, da vi intet eie hvormed vi kunde gjøre et Bytte; altsaa er det Landets Tab. Hvem kan vel negte, at jo det Land er uheldig som stedse med Contant skal tilkiøbe sig fremmede Vahre. Landets Tort er det; Hvad for Ære har vel et Land af, at det besidder mange Indbyggere, som Armoden dagligen. qvæler, og fører i yderste Fortvivlelse? Hvad Tapperhed og Mod tør en Fyrste vel vente sig af et fattigt, af et Folk siger jeg, som har intet at fægte for, uden deres egne Legemer og Liv, som just er det de exponere, ved at forsvare sig? Lige

13

saa sandt som det er, at en forsultet Soldat og slet fød Hest ei er tienlig til andet, end til et Rov for Fienden, og uden mindste Fyrighed gaaer i Bataille, saa vist er det og, at er forarmet og fattigt Folk, i hvor stor

Mængden end maatte være, ei tænker paa nogen reel Defention, thi de eie intet som gjør dem Livet behagelig, og Døden er dem ei skræksom. Jeg veed vel at man kunde sige, Soldaten som gaaer i Slaget er ikke riig, han fegter, ikke fordi hans Land er fuld af Bemidlede, men han fegter for sine Børn og Familie, han fegter for sin Ære, han fegter for sin Løn eller Gage, og s. v. Herpaa svares, ere ei alle gemene Soldater rige, saa findes (eller fandtes der dog tilforne) dog nogle, disse gave deres Cammerater Mod: af disse segtede en Deel, for deres Familie, Midler og Æres skyld, den anden Deel segtede for Gagen og Æren, og begge havde Anførere, som segtede for Familiens, Ærens og Belønningens skyld; men i et fattigt Land, der falder alle saadanne Ting bort af sig selv. Enhver tænker, hannem kan ei skee værre end han har, saa er det ham ligegyldig, hvem han og hans tilhører: At leie fremmede Tropper til Defension, vil vel og ei være at tænke paa, saasom der bliver lidet eller intet for Nationalen, mindre for de Fremmede, og Verden er for fornuftig

14

til at lade sig afspise med løse Løfter: Alt dette kommer mig for som en Tort for et Land. Skal et saadant Land engang af Nødvendighed sende en Ambassade, saa kommer der et artig Syn frem, den ene er som den anden; derimod kan det udenlandske Hof ei have noget at udsette; thi Egaliteten er paa det nøieste observeret, saa lunge den Sats er rigtig, at en Staader omtrent ligner den anden, og mest i Henseende til Fortæringen. Da jeg har beviist det er Landers Tab og Tort, som jeg nu kan gotgjøre med mange Exempler: saa behøves ei at bevise det tillige er 1.) Proprietairens, 2.) Kjøbstedmandens og 3.) især de Fattiges Tab; thi saa længe disse ere Indbyggere i det Land, saa forstaaes af sig selv, at de have og dele Tabet og Torten indbyrdes; helst naar man fornuftigviis taler om det Ord Land, da enhver noksom indseer, at det er alene Beboerne som have Tabet og Torten, og ei Jorden og Husene; thi et Land uden Indbyggere, er som Nød uden Kierne. Det Land holder jeg for langt lykkeligere som har 100000. Formuende og Velfornøiede, end som det der eier ti gange flere Malcontanter og Staadere; 3000. Velfornøiede og Modige kunde

stedse gjøre sig et ufeilbarlig Haab, at seiervinde over 12 til 15000. Malcontanter, og behøver et rigt Land Assistance, saa tør det ei frygte, der

15

findes Folk nok som: for Betaling lader sig bruge, og fremmede Magter drage ei heller ringeste Betænkning at komme disse til Hielp. Pengene i en Skat, ere som Blodet i et menneskelig Legeme, standser dette og Cirkulationen er ophævet, saa falder Legemet inden føie Tid og bliver til Muld: ophører Rigdommen og Circulationen af Pengene, saa er en total Ruine ufeilbarlig: Dog dette vinder et forarmet Land, det bliver sielden foruroliget med Krig, da vel saa ambitionere at besidde flere Staadere; alle Lande have nok af disse. Min Herr Correspondent og Antagonist, er nok ikke imod, hvad jeg har sagt om et fattigt Land, da han troer, jeg just staaer mig selv i Veien, og er kommet hannem paa det rette Sted, da det synes som jeg bifaldte Indgangen til hans monstrøse Svar, hvor han siger:

„Os tykkes, at Bondestanden, der rundelig udgjør trefierde Part af Nationen, fortjener Lovens Beskyttelse imod 6 til 700. Proprietairer, og f.v., Her vil min Herre nok gjøre den Slutning, at da Bondestanden forholder sig saa betydelig imod Proprietairerne, saa vil og de Førstes Rigdom kommetil at forholde sig imod de Sidstes. Vel kan jeg ikke forhindre Dem at have slige Tanker, men de maa ei heller fortørnes derover, at jeg tager mig

16

den oprørske og farlige Dristighed, at adspørge, om en Forordning ene er nok til at gjøre et Lands Indbyggere rige og lykkelige? De vil muelig sige Nej: Forordningen gjør det ei alene, den underviser og veileder,' og derved gaaes stedse et Skrit nærmere og nærmere, og hvor det første ei skeer, der kan det sidste ei ventes. Art dette vil jeg gjerne tilstaae Dem i andre Tilfælde, undtagen i denne, om Bondestanden; thi saa længe Bonden ei er saa formuende, at han kan købe sit Sted, og dagligen maa tigge til sin Hosbonds Hielp, deels for at erholde Forskud af Æde- og Sæde-Horn, deels til Kongelige Skatter, for at undgaae Execution, deels til Bæster og Horn-Qvæg: saa er intet Middel tilstrækkeligt, for at sette ham i en god Stand; og om han end er Eiere af sit eget Sted, saa er det dog et særdeles rart Exempel, at een blant rive sutenerer sig. Hav den Eftertanke at erkyndige dem herom, for Ex. i Koldinghuus og Skanderborg Amter, hvor der findes mange ulykkelige Selveiere, som for to, tre og flere Hundrede Rigsdaler pr. Tønde Hartkorn, have tilkiøbt sig den Herlighed, at de streife Landet om efter en Hosbond, men med deres og Hele Slegtstabs ufeilbarlige Undergang man bekiende, at ingen vil have med

17

dem at bestille, skjønt de love Hørighed og Lydighed, ja de ville arbeide Nat og Dag med hele Familie, naar de ville løse dem af denne store. (som de selv kalde Ulykke) Fortred: Eet Forsøg herpaa, jeg forsikrer, at Amtmændene med Trækken paa Skuldrene skal tilstaae, jeg siger fandt, og strax skaffe Dem de nitten Dele af alle Selveiere, hver i sit Amt, til kiøbs. Jeg veed nok hvad De vil sige; thi det seer jeg af min Herres Svar, som i enhver Linie røber en ubetænksom Overilelse, Ukyndighed i Videnskaber og Landet, samt

Selvklogskab, Egenkierlighed, og en Person der gjerne vil høre sig selv tale. De vil sige, jeg behøver ei at erkyndige mig om de Ting som jeg tildeels ofte har hørt, og den sunde Fornuft maa tilstaae mig, nemlig, at mangan en Bonde har sagt, naar han havde Formue nok til at kjøbe sit Sted, ville han heller det, end gjøre Hoverie, og mangan en Selveier tilstaaer, han et ville staae under en Proprietair, m.m. Tillad mig jeg undersøger, hvad for Connection dette har, og om jeg kan være tilfreds med min Herres Fornuft-Slutninger, uden en Forespørgelse: eller, at min Herre undersøger Tingene. Hvad den Bonde angaaer som siger, naar han havde Formue nok til at kjøbe sit

18

Sted, & c. Dette tvivler jeg ikke paa, thi vare Pengene saa lette erhvervede, som dette af en fattig Bonde kan siges, saa havde der længe siden ei været Hoverie-Bønder i Danmark, og mindst i de sidste tvende Aar, da enhver Proprietair ønsker sig langt fra denne indbildte Herlighed, hvoraf han dagligen høster tusende Ærgrelse og Chicaner, og kan gjøre en vis Beregning paa Staader-Posin; den fattige Bonde som siger sligt, gjør ei noget Beviis ud, thi han veed ei, hvorledes en Selveier er tilmode, meest den, som skylder det halve eller to trediedele paa sit Sted, thi denne maa, af Frygt for hans Creditor opsiger ham Capitalen, (og paa engang tager fra ham alt hvad han eier) gjøre et langt større Hoverie, end ellers begieres til nogen Gaard: Har han flere end en Creditor, saa er hans Byrde saa meget tungere, hvilket jeg altsammen i de Aalborgiske Tidender for afvigte Aar med et Exempel har oplyst, saa vel som og, i den første Betragtning af No. 103 og 104., (som min Herre ville gjøre sig til Helt paa) jeg gav dette Exempel i disse tvende Numere, at en Gaard paa fem Tønder Bondeskyld, skulle ikkuns koste 750. Rdlr. a 5. procent, er 37. Rdlr. 3. Mrk. Af denne Sum saaer Proprietairen ikkuns aarlig 3. a 4. Rdlr. i Landgilde, altsaa koster Bondens Arbeide Proprietairen 33. eller 34. Rdlr. 3. Mark.

19

Spørg nu en Bonde, hvilket han helst vil, enten give saa stor Landgilde, eller gjøre Arbeidet? Jeg vedder, han resolverer til det sidste. Skulle han imod Forhaabning sige, han ville heller der første, da lad ham stille Caution, jeg vedder, der bliver ikke en Proprietair i Danmark der jo heller accorderer ham det, end dagligen vil underkaste sig Grovheder af en og anden, omendskiønt Proprietairen ei vinder 2. Skilling mere, end som de sædvanlige Renter, han og kunde have havt, uden at behøve at exponere sig og sine ved Jordegods: men Cautionen skal og strække sig til Gaardens Vedligeholdelse, saa forlanger Proprietairen ingen Indfæste, og Gaardmandens Søn, som best maatte være skikket, skal have sin Faders Sted efter ham, han maa saa være den ældste eller yngste. Proprietairen vil derimod ei have med Sønnerne at bestille, det bliver Læggets Sag at levere deres Børn, eller leie Fremmede, han vil med største Foragt foragte den Profit man formener, han gjør sig af Friheds-Paffer, og med at levere dem til de Gevorbene, han vil sidde og tænke som Kiom. Derimod vil Proprietairen ei længere indestaae for de Kongelige Skatter, ordinaire, eller extraordinaire, lige saa lidet, som og for Skattekorn, Fourage, Fourage-Penge, Soldaters Levering, og s. v. Jeg troer ei nogen finder dette ubilligt, og saaledes

20

kan enhver Bonde inden en saare søie Tid med sig og Familie blive befriet fra al formeent Trældom og Slaverie.

Vel ville mangan en sige, at Proprietairen ei er forbundet at indstaae for andre, end de ordinaire, Skatter; men hvad skal vel en Proprietair gjøre naar hans Bonde ei er i Stand at betale, enten skal han taale hans Bonde bliver ruineret fra Amtstuen med Executioner, eller han skal selv gjøre Forskudet? Ved, og i begge Tilfælde vinder Regieringen, som jeg caverer for, taber mest ved Selveierne, og ellers skulle have ont ved at faae Revenuerne saa accurat. At jeg ei extravagerer, dette kan ved Undersøgning erfares, og kan min Herr Antagonist formaae Regieringen til den Caution, jeg har forlangt, samt, at Amtstuen ei selv skal øde Bønderne ved Execution, saa parerer jeg, alting naaer det Ønske strax, man tragter efter, men hvor længe det varer, det vil vi correspondere om efter et par Aars Forløb: i det mindste ville disse Bønder ei blive saa udsuede med extra Hoverie og aparte store Doucenrer, som de andre der kjøbte sig, (da Pengene vare i 4. proCent) og give 6. a 7. gange større Afgift, end de før vare vandte til, uden de mange haarde Presenter, deels med Favnetræe, deels med Lam, Æg, Smør, Ost, Arbeide, o. s. v. som de nu maa

21

ofre til deres Creditorer. Om jeg siger sandt eller ei, erfares best i de tvende benævnte Amter saa og hos Selveierne paa Møen. Kunde Kjøberne ei holde Balance (som alle strax spaaede af) da Pengene vare i 4. proCent, hvorledes vil han da nu, da der skal gives 5. proCent, ja jeg veed og kiender dem, som siges a parte have ladet sig give 10. Rdlr. af 100de i Douceur, og 5. proCent i Rente, altsaa har den gode Debitor havt den Lykke at maatte ofre 15. proCent til sin Creditor, uden de mange store Presenter, som imodtages under Titel af Villigheder. Jeg troer retteligen her, at kunde syngede med Ovid. Lib. II. Triflium V.

Cum cæpit quaffata domus fubfidere: partes In proclinatas omne recumbir onus:

Cunfrique Fortuna rimam facienre dehifcunt, Atque fuo quondam pondere trasta ruunt. —

Dette maa da være nok sagt om de Bønder som sige, naar de havde Formue nok til at købe deres Steder, & c. Denne Gordiske

Knudes Opløsning skeer best, ved at betragte disse tvende Ord, Naar og Nok. Dette kommer mig for som om jeg ville sige, naar vi finder en Guld-Mine, (foruden den paa St. Croix) saa faaer vi Ducater nok, naar Himlen falder ned, saa qvæles der Mennesker og Dyr nok, eller, naar det eller det skeer, saa bliver et

22

Land lykkeligt nok; og saa fremdeles. Lad os først faae fat paa det rette sig til vores Omstændigheder passende naar, saa følger nok af sig selv. Saaledes gaaer det og med de Selveier-Bønder, som sige, de ei ville staae under Proprietairer mere, m.b. Er Selveier-Bonden saa rig, at han reent ud kan betale sit Sted, saa bærer jeg ingen Tvivl, han jo sutenerer sig, men er han det ikke, saa er han den allerulykkeligste Hov-Bonde i Landet, og har mere end 10 gange saa mange Udgifter, og bliver tilsidst saa forsagt og i Gield nedgravet, at han med Føie maa siunge disse Ord: Og altid sank jeg dybere ned. Hvor saa iblant Selvierne, have et tilkiøbt sig deres Steder en halv eller en trediedeel for dyre? og om de end have saa meget, at de kunde betale noget meer, end hvad de virkelig have forkiøbt sig paa deres Steder, saa kunde de dog ei holde Balance i Tidens Længde; men det gaaer med dem (lignelseviis) som med Biørnen, den tærer om Vinteren af det Fedt, som den i Sommerens Tid Har samlet sig, saaledes tære disse og paa den liden Capital, som de have udbetalt.

Hvad der har anlediget den Forordning om 5. proCent, det veed jeg ikke, nren saa meget veed jeg, at just denne, er Selveiernes Halsbaand: de kiøbte deres Steder, efter den Tids væ-

23

rende Lov til 4. proCent; de betale samme for dyre til 4. proCent, følgelig, kunde de er staae sig ved at give 4. hvorledes skulle de da kunde blive sutenerede ved at give 5. proCent? Muelig min Herr Antagonist og Correspondent vil svare: Er det sandt hvad De har sagt, at der findes nogle saa Ubillige, Ugudelige, Barbariske og Hedniske, ja langt værre end disse, at de saa grusomt opskrue deres trængende Næste, i det de ei alene tage imod den lovlige tilladte Rente, men endog under Titel af Douceur, lade sig udbetale 10. proCent, hvad Nytte ville det da vel være til, 1.) om Pengene bleve nedsatte i 4. proCent? og 2.) saa kunde enhver vel forud vide, al en saadan Forordning ei kunde være af længere Bestandighcd, end som der fandtes Penge nok i Landet; thi naar disse tage af, saa maatte proCenten forhøies. Hvem som ene betragter disse tvende Sporsmaales Overflade, og er vandt til, at fornøie sig med Fladderftads og Spilfægterie, den maatte snart troe, der virkeligen var Raison og Gyldighed i samme; men jeg haaber korteligen at vise Deres Ufuldkommenhed, og at disse, saa vel som og, de, af min Herr Correspondent, efter hans Tanker brugte vigtige Modsigelser og Grunde, falde og smelte, som Smør for Ilden.

24

Hvad det første Spørsmal angaaer, da forhindrer Nedsettelsen af Renterne vel ei der kan begieres Aager, men Debitor faaer dog hvert Hundrede 1. proCent lettere: og Aageren blev best afstraffet ved en ny Undersøgning, og om Capitalen var henfalden til den eller de, som stråledes vare forurettede, naar de det lovligen beviste. Jeg veed vel, vi have Forordninger som sige det samme; men jeg veed tillige, at vores Nation er vandt til nye, da disse i Førstningen gjøre største Opsigt, og alle tier det længste de kan, og troer, de gamle Anordninger ere saa revocerede. Til det Andet svares: Jeg har jo viist den Troe, og chicaneuse Gavn, en Bonde har af en Cyimærisk Enfoldighed: hvi har man da ikke troet, den samme Bonde, at besidde for megen Vankundighed og Enfoldighed til at indsee, denne Forordning ei var perpetuel? Hvi har man et ved ethvert Bud sagt ham, N. N. I gjør nok eders Beregning paa 4., men viid, det kan lettel gen skee I kan komme til at give 5. pro Cent? Hvi har man ikke erindret ham, at Tiderne vare haardere end nogen Tid før, Skatterne mange, at han som muelig før gav det hele Aar igennem i Landgilde, fra 6. til 12. Rdlr., nu herefter maatte give 37. til 40. Rdlr. (og lige, ja større Afgift i Dou-

25

ceur,) uden de mange ødeleggende Villigheder? Hvi har man et erindret ham, at Qvæg-Svagheden er i Landet, og han hvert Øieblik er samme, saavel som alle Landets Indbyggere underkastet? Hvi har man ei adspurgt disse nu ulykkelige Mennesker, hvor meget Formue har I, og hvad kan I staae ved, uden Eders totale Ruin, at give for eders Sted? m. m. Thi leg presumerer, at Auctionen ene blev holdt for Bøndernes Fordeel, og for at gjøre dem og Afkom lykkelige, ved selv besiddende Eiendomme. Her kan man vel svare mig, at alt dette var for vitløstig, og enhver Bonde kunde sige tua non interest. Jeg veed det, ja jeg veed, det er en Exception som Juristerne med største Succes betiener sig af, men jeg veed og, at man siger nulla regula sine exceptione, her kunde være, og er meget, som havde undskyldt alle disse Qvæstioner: man har med en Bonde, med en indbildt Enfoldig, ja med en Mand, hvilken man troer, at være udygtig at tænke og handle fornuftig, ja saa got som kan regnes blant Børne-Tallet. Ville nogen endnu sige, at det var overflødig

at erindre en Kiøbere og Liebhabere om sligt, da er det ei Svar værd, saasom jeg alt har viist, hvilken Kiøber og hvilken Liebhaber jeg egentlig paastaaer, burde

26

have været underrettet: Dette kommer mig for, som om nogen ville paastaae, man ei behøvede at fraaade et Barn at drikke Gift, samt at sige det, at dersom den nød noget af sligt, saa maatte det ufeilbarlig døe; thi naar man ene sagde det er Gift, saa forstaaer Resten sig af sig selv, m. m. Men jeg spørger, bør et Barn ei først vide Definitionen af det Ord Gift, hvad det er, og den Virkning som dets Nydelse ufeilbarligen fører med sig? Bør man ei betragte, at det er et Barn, og ingen kyndig eller i Physiquen oplyst, man har at gjøre med? Naar slige Præparationer forsømmes, hvad Under da, at Virkningen er som den er. Man behøver ei at fortælle mig, at en saadan Auction bringer mest ind, og den Frygt som hver Bonde havde for at komme under Proprietair, stringerede ham at gaae saa vidt, m. m. Jeg troer det gierne, men jeg legger ingen Døglmaal paa tillige at troe, man ei bør stringere en villig Hest for meget, den fortager sig, og bliver inden føie Tid ubrugelig: Dernest troer jeg og, at den Frygt som endeel haver for at være under Proprietair, kommer mest af Soldater-Leveringen, saavel til de Nationale, som til de Gevorbene. Ingen vil være Soldat, og nogle skulle der dog, Proprietairen maa anstille sig som han vil, saa er han stedse Bagtaalelse underkastet, en-

27

hver, fom har maattet give sin Søn dertil, siger: Hosbond I kunde nok have forskaanet min, Og taget N. N. Søn, saaledes sige de alle: Tager man den Riges Søn, saa heder det, ja, Faderen har ei villet ofre nok, tager man den Fattiges, saa er der ingen Tvivl, det skeer, fordi han intet har at give, o. s. v. en Proprietair gjør det aldrig til Maade, og mindst for dem, der ei kiender Bondestanden uden af det blotte Navn, og amusere sig med Chimærer og Ideer, som de stedse søge at anvende til Proprietairernes Æres Forkleinselse, helst da de troe at sinde Bifald, og bane sig Veien til en ufortient og umeriteret Lykke. Jeg tilstod før vel at være persvaderet, at en saadan Auction bringer mest ind; men aldrig tiistaaer jeg den holder længst ud; thi naar Bondens Skov (som han gjør stor Regning paa) er forhugget, Bygningen forødet, Besætningen ruineret og adsplittet, og de af ham opbaarne Penge for alt sligt, bragt i sikker Forvaring, saa lader han Amtsforvaltere og Creditores gjøre hvad de selv finder for got i hans stille og forstilte Sind, samt under Enfoldigheds Skin, giver han en Pinedøe eller Siel og Salighed bort, han er uskyldig, Qvæg-Svagheden, dyre og haarde Tider, Misvæxt, der er stiaalet et par af hans beste Bester, der er

28

creperet et par to til tre Aars Foler, o. s. v. Han gjør en almægtig Regning hvad han kunde have havt, ja hans Sted havde ganske været betalt, om alt dette ikke var skeet, han fører hans Naboer til Vidner; man stevner, man undersøger Tingene, ja naar dette skeer, saa leer Bonden først for Alvor, saa er han vis paa at vinde sin Sag; hans Naboer ere ham for troe, de vente sig samme Hielp af ham: Der mødes for Retten, Eden oplæses, den aflægges af enhver især, her qvæstioneres pro & contra, og hvad kommer der ud af? Bonden faaer en Lovtale i Tings-Vidnet, for sin Trostab, Ærlighed, Redelighed og Gudfrygtighed, han er en god Huusholder, en habil Landmand og saadanne store Ting: Hans Procurator har got instrueret dem alle i Forveien, og den afsettes bedrøvelige (falske) Miner, geleidet med et enfoldig nedhængende Hoved, en aaben Mund (som om han ei kunde forsvare sig,) et langt Hvaa aae kan it val hører, aae forstaaer Jer it og saadanne tusende lumste Indfald, overbeviser Dommeren og alle, at N. N. er for enfoldig til at optænke Bedragerie. Saaledes maa Sælgeren i hvem han end er, tage sin Bondegaard igjen, som nu neppe er den. tredie eller fierdedeel af det Værd, den var før: Han skal til at sette hundrede

29

og flere Rigsdaler paa Bygningen, han skal kiøbe en Beboere til at tage imod den, og det for ringere Afgivt, o. s. v. Naar Gaarden er repareret, og der findes Besætning, saa er visseligen den afsatte Bonde den første som melder sig, ei som en Kiøber, men som en Fæste-Bonde; Eieren fortæller ham, der kan intet blive af, thi han har jo intet, og tilmed selv forødet Stedet: han græder, han gnier sin Arm, klør sig for og bag, saa og i Hovedet, han tilstaaer at have været den Ulykkelige og spørger tillige, om Eieren ei letteligen kan forestille sig, han hellere ville have blevet ved et Sted, hvor han og Fader (i mange Leed op ad) vare opfødte, og hvorpaa han alt havde betalt en Deel, (han vil ei erindre sig at have bestiaalet Stedet tredobbelt,) og det som Selveier, end nu at give sig under Proprietair-Vinger, han seer dog han skal til een, saa vil han heller være hans, end nogen andens Bonde» See, faa smigrende veed denne formeente Enfoldige at tale. Proprietairen (som veed langt bedre, men ved de mange Forsvorne har maattet miste sin Ret) svarer: Hvad vil I med Gaarden, og hvad har I at tage den med? Bonden: Ja gode Herre! I veed jo selv jeg har intet, men et par af mine og Konens Stegt have lovet at assistere mig med nogle Daler og noget til Indboe, samt at ville gaae i

30

Caution for Stedets Vedligeholdelse: Hosbond skulle jo dog give en Fremmet noget til, baade af Æde- og Sæde-Korn; men da mine Slegtninger have lovet at hielpe mig derind, saa sparer den gode Herre dog det, og ingen kiender Markerne saa got som jeg, og jeg skal stedse vise at være en ærlig og lydig Fæste-Bonde, o. s. v. Saaledes smigrer han og Slegtning faa længe, indtil de naae deres Bytte, og Proprietairen trækkes paa Liste af disse maskerede Enfoldige. Nu har han (nemlig Bonden) sine Ting paa den rette Fod, og leer sin Hosbond et Stykke. Det sikreste Middel herimod, og hvad i Tidens Længde best havde holdet ud, og tilsidst mest indbragt, havde nok været, ei at taget imod Pengene, (uden af de, som reent ud kunde betale hele Stedet; thi saa vare alle Defraudationer forsvundne,) men vel paa den Maade som jeg har proponeret tilforn, kunde Bonden ei staae ved at give 150. Rdlr., (og mindre, ligesom Egnen var til, og enhver kunde blive enig med sin Hosbond,) hvorledes skulle han da kunde holde ud at give dobbelt? kunde han ei være ved Magt, naar han ene betalte Renterne af en Capital, hvorledes skulle han da subsistere, naar han ei alene maa give den yderste Rente, men endog store Douceurer, og de saa kaldte Villigheder, der langt overstige en dobbel Rente? Ingen Pro-

31

prietair kunde vente sig to Skilling Fordeel; thi Bonden behøvede ei at laane nogen Capital, altsaa faldt al Aager og deslige bort. Bonden, eller den som havde Lyst at arbeide, fik Leilighed nok til at erhverve sig rigeligen det han aarligen maatte give sin Hosbond, han accorderer strax med denne, hvad han (nemlig Hosbonden) vil give ham for en Plov- Spænd- og Gang-Dag; saaledes levede enhver igien i Rolighed, og den rette og Flittige Bonde havde aarligen langt mere end han gav ud, den dovne maatte takke sig selv. Faa Proprietairer besidde saa smaae Ejendomme eller Hovedgaards-Marker, at de kunde selv lade dem drive med egen Plov og Folk, saa Bonden der ville arbeide fik Leilighed nok: og ingen Proprietair var tient med at øde sin Bonde, som ham og var betaget, da han nu ei havde nogen Magt over Bonden, helst enhver Bonde paa denne Maade var at betragte som en frivillig Leiere: og vare alle unge Bønderkarle indskrevne som Soldater, saa faldt den største Had og Bagtalelse bort, som Proprietairerne dagligen ere exponerede. Af alt Hvad jeg har proponeret, troer jeg enhver som kiender Landet og Connectionen mellem Proprietairerne og Bønderne, maa tilstaae, jeg ei har seet (endog i den allermindste Maade) paa Proprietaires, men ene paa Bøndernes Fordeel, jeg har rettet mig efter

32

Billighed og Retferdighed, og derfra haaber jeg hverken den ene eller anden i Verden enten ved Forlokkelser eller Tvang skal bringe mig: Ret er og bliver Ret, enten en hidsig Feber eller flyvende uforskyt og for somme ufortient Lykke, end persvadere dem at afsondre sig fra Mængden, som Sandheds Hadere, skjønt de troe og tildeels vide bedre.

I Numer 3. sagde jeg, at det venteligen var Regieringens Hensigt, at hvad som staaer i Forordningen uden Haarkløverie skulle følges: skeer dette, og er Forordningen tydelig og fuldkommen? Jeg mener ingen af Delene, og det tør jeg sige uden ringeste Skye, helst jeg vel veed, at Feilen ikke ligger paa Regenten, thi han er ikke Concipist, men denne Har Skylden, at han ei bedre informerer sig om det Embede ham anbefales at udrette, og hvorføre han ofte baade æres og lønnes: Endeel tænker strax, at de bør ei længere befatte sig med Landets sande Beste, omendskiønt nogle nok vide og tiende den: Andre løbe Blindbuk og suplere et feilende Numer, de ville ei vide, at de æres og lønnes af Regenten og Landet, og de førstes Hensigt er ene stilet for at gjøre alle sine Undersaatter lykkelige, og de sidste adlyde dem som Hyrder, de tænke, at disse vide best hvad dem er tienligen, og derfor følge deres Befalinger: De ville ei vide, at ingen

33

Regent kan falde paa de Tanker at forurette sine Undersaatter, samt, om en Regent engang faldt paa en Tanke som i Førstningen kunde synes god, men tilsidst føde en Heel Suite af Fordervelser efter sig, deres Eed og Pligt da udfordrer at gjøre Forestillinger derimod, og naar de da have handlet efter Eed og Pligt, og dette endda ei kunde hindre, da hellere gaae ud af et Embede, hvor de hver Dag underkaste sig. Meeneed, Guds Foragt og Synd imod alle Herrens Bud, vel vidende, at høit er Herrens Bud, men høiere er Guds Bud, og man bør adlyde Gud meer, end Menneskene. Men nei! Gud er taalmodig og barmhjertig, en Eed kan muelig blive afbedet, (om man faaer Tid dertil, og Gud ville høre forsætlige Syndere) Æren og Gagen er dog god at tage imod, det varer dog saa længe det kan. Dette maa da Lignelseviis være nok sagt, om en Regents Hensigt i Almindelighed, som ene er, til sine Undersaatters Beste. Nu kommer jeg til at bevise, at Forordningen af 20. Febr. 1771. ei opfyldes, langt mindre er fuldstændig. I min Afdeling a) Har jeg viist, hvor vitløftig det skeer ud for en Proprietair, at klage, og vil ene føie dette dertil, at jeg endnu ei har hørt en eneste (Proprietair) kunde sige: Han har faaet en ret Satisfaction over sine opsætsige og halstarrige Bønder, omend-

34

skjønt de have handlet imod bemeldte Forordnings 17. Artikel, som synes ikkun at staae der for et Syns skyld. Hvor mangan en Bonde har ei paa en løgnagtig og bagtalsersk Maade saavel skriftlig som mundtlig

forklaget sin Hosbond, Tingene ere blevne undersøgte, man har fundet Bønderne have paa en ulovlig Maade beskyldt deres Herskab, de have attaqueret dem paa Ære og Lempe: Vores Lov befaler vel, hvorledes saadanne skal ansees og straffes; men hvad, hvem kan uden at holdes for ubarmhjertig dictere nogen Straf paa disse Enfoldige? Deres Straf har været denne, de skulle ei klage uden at have større Grund, ja saa gar, have en Irettesættelse. Jeg forstaaer mig ei paa slige Ting, men underligen er det dog, at man søger Ambition hos den eller de Personer, der ere nedrige nok til at lyve og beskylde honnette Folk paa Ære og Lempe. Iblant det Redskab som en Bonde skal tage med sig, naar han forlanges i sin Hosbonds Arbeide, nævnes en Hølleer, dette Redskab er det allerbekosteligste som af et gaaende Bud kan bruges ved Mark-Arbeidet: Derimod nævnes der intet om en Lynglee, som er langt mindre bekostelig, og bruges i Heede-Egner, begge Redskab ligne meget hinanden. Nu kommer Haarkløveriet: En Proprietair i Heede-Egner beordrede sine Bønder at staae Lyng, de mødte alle, men ingen Havde dette Redskab med sig,

35

fordi det ei stod i Forordningen: Der kom Bud til Gaarden og meldte dette, hvad var derved at gjøre? Proprietairen maatte lade dem gaae hiem igien med uforrettet Sag, og disse dreve Dagen bort uden ringeste Nytte: Proprietairen skrev mig til, og gjorde mig trende Spørsmale:

1.) Om jeg ei formeente Bonden skulle tage en

Lyng-Lee med?

2.) Der var ei bestemt i Forordningen hvor

stor en Plet Lyng hver skulle slaae: hvor meget jeg meente, hver gaaende Bud kunde tilfalde?

3.) Hvad han skulde gjøre, for at faae dette sat i Verk?

Jeg svarede saaledes paa

No. 1.) At jeg ei andet kunde skønne, end Bonden jo maatte og burde tage Lyng-Lee med, saasom dette Redskab mestendeels er som en Hølleer skønt kortere, og da denne Forordning saa vel som alle andre efter de juridiske Grund-Regler burde expliceres, og disse ere: Ubi eadem est ratio ibi etiam eadem juris difpositio, saa indsaar jeg ikke rettere, end han havde god Grund at tilholde dem, at medtage

36

No. 2.) Jeg kunde ei rettere skønne, end Forordningen mest passede sig paa Sielland, og derfor endeel udelukket, som var en absolut Nødvendighed for de øvrige Provincer og Øer: Jeg havde observeret, at en Karl mageligen kunde slaae saa meget Lyng i en Dag, som der kunde groe paa tre til fire og en halv Skieppe Land, ligesom det staaer tæt i Bunden, og Forordningens Hensigt er, at en Karl af alt ubestemt Arbeide skulle gjøre det han magelig kunde, saa burde disse og.

No. 3.) Skulde Bønderne ei ville medtage Lyng-Leer, og han kunde vente reent at miste sit Ildebrand, om han klagede, da Amtmanden vist ville holde sig til de blotte Ord: (hvorved han har mindst Hovedbrud og Ulejlighed,) saa ville jeg raade ham at beordre dem at møde med Hølleer, for at slaae Lyng, eller og at ruske Lyng, hvilken af Delene de ville resolvare til, maatte Tiden lære, i begge Tilfælde trode jeg vist de toge Lyng-Leer med, da de ellers ved den første Proposition aldeles forderve deres Hølleer, og ved Ruskingen tabte de baade Regler og Tid.

37

Saaledes er en Proprietair tusende Chicaner underkastet, og maa hver Dag studere paa Kneb, for at møde sine Bønders Malice, som ofte fordreve Dagen med Frem- og Tilbagegang, (af Mangel paa det nødvendige Redskab;) og have intet for Umagen, Karlene komme dog ei hiem for Aften; thi Selskabet er for amusent, og de have mange rare Indfald (efter deres Tanker) og Latter, at de saa mesterligen og snilde have drillet deres Hosbond. Saaledes chicanere de og i Høst og Slet, med at sende Børn fra otte til ti Aar, til det Arbeide som udfordrer vorne Folk. Sender man dem tilbage, saa svare de, det er ret got, vi see at vores Hosbond behøver ei flere i Dag, naar de beordres at møde igien, komme de samme Børn, omendskiønt Forældrene vide det er imod Forordningen: De sendes atter tilbage, og disse stakkels Enfoldige ere dog saa kloge, at de give det samme Svar, som før. Nu skal vi da lade den samme Mand for tredie gang tilsige at møde: men hører hvad Uskyldighed og Enfoldighed (er det ikke saa jeg skal kalde det?) bringer for et Svar, Gaardsens Bud faaer til Svar: I kan sige vores Hosbond, at dersom han ei vil give mig en Billet for de tvende Dage mit Barn har været ved Gaarden, saa møder der ingen i Morgen; saaledes svare de alle. Her hjælper ingen Forestil-

38

linger, at det var Børn, og ei saadanne som Forordningen befaler, at de strax ere sendte hiem igien, m. m.

Der svares af den hele Skare, Hosbond kan jo klage til Amtmanden: Herved trøste de sig ved at vinde Tid, imedens komme de ei, uden Hosbonden gotgjør dem deres smaae Børn for et fuld Bud, og da Slet eller Høst er for Haanden, altsaa periculum in mora, saa skal Proprietairen strax resolve, eller indlade sig i en evig og uendelig Klage, samt lade Hans Høe og Korn raadne i Marken. At dette er sandt, kan erfares paa mange Steder i Danmark, hvor endeel Enge ei ere bievne slagne, meget Høe forraadnet, og endeel Korn staaet ude i Marken endnu i Novembr. Maaned. Mon Regentens Hensigter ei lige saa got, paa en tydeligere ved en mere complet Forordning, uden saa mange for Bonden ube kiendte Ord, for Ex. geometrisk, til hele Landets Gavn og Beste kunde været bekientgjørt, og det paa denne Maade? Enhver Amtmand i sit Stift, skulle have indkaldet fire af de fornuftigste og beste Landmænd, som tillige med ham havde conciperet nogle Poster til en Forordning, hvorved Bønderne paa en billig Maade vare blevne forskaanede for en og anden Proprietairs utilladelige Omgang, (omendskiønt jeg maa tilstaae, at det falder mig meget paradox, ar en Proprietair vil øde sine Bønder, thi

39

derved øder han sig selv mest.) Disse havde visseligen langt bedre kundet forfatte og bestemme en Maadelighed; der havde intet Arbeide blevet forsømt, intet Redskab forglemt, alle Tvetydigheder vare blevne udeladte, og Posterne affattede i Landets Sprog. Ville nogen sige, det kunde have været got nok, men, den Amtmand som havde selv Gods, maatte været for interesseret, og den som ingen havde, for haard i Bestemmelsen.

Af disse tvende Slutninger, troer jeg før den sidste end den første. Vi have dagligen de tydeligste Beviser, at den eller de som nyde Landets Penge, strax forandres, som jeg tilforn har sagt, de erindre og veed meget got, at Gagen er saa tilstrekkelig, at det som de tabte ved deres Jordegods, vinder de igien ved Gagen; og saa bør man dog in dubio præfumere, at den som selv har Jordegods, best veed hvorledes en Bonde er til mode. De andre Amtmænd som ei selv havde Gods, troer jeg vist bleve for uendelige, da de ei kiende fynderligen til Agerdyrkingen og hvad videre deraf dependerer; men naar de af hver Amtmand tillige med de fire Proprietairer forfattede Poster bleve indsendte til Confirmation, saa skulle det staae disse fire frit, a parte at referere hvad de havde at udsette, helst Amtmandens Votum vist ville a priori gjøre udslaget. Den allerstørste Vanskelighed

40

Herved ville blive denne: Om Amtmanden var saa ilde sindet, og tog fire enfoldige og ukyndige Mænd til Hielp, som ved hvert Ord han sagde gik tilbages, bøiende Næsen til Jorden, sigende, ja gunstige Herre, dette synes vi og. Disse Maddiker og Med-Orme ere ei tienlige i en for Landet saa vigtig Sag: han skal Have Folk af Indsigt og Fyrighed, Folk som forstaaer Sagen og Materien der skal afhandles ex fundamento, Folk som kiende Ret og Billighed, og tillige forstaae deres Pen, samt have lært at føre deres Tanker i Orden, endelig, Folk som (efter det gamle Ordsprog) tør sige Kis til hans Kat; og ei af de skulende Løver som tydeligen udraabe et Bæe.

Hvorledes blev dette en Amtmand forhindret? Dette skede sikkerst og best, naar han blev anbefalet ved et Omgangsbrev, at tilkiendegive alle Proprietairer i hans Amt, den Kongel. Befaling, og at de samtligen ville udnævne fire, som de formeente at have den fornødne Indsigt. Dette kommer mig for at være den sikkreste Maade til at treske Landets Beste, og saaledes burde der stedse at omgaaes med Ting, hvoraf Landets Vel eller Vee dependerer. Ville nogen sige, dette er for vitløftig, og s. v. Da troer jeg stadigen, at Oponenten tænker som min Hert Antagonist,

41

Der ei var vitløftig i sit Svar, men tillige havde den Satisfaction at sige slet intet, uden racire at confentere udi en uryggelig Sandhed. Er, og var det ei langt bedre, om en saa vigtig Sag blev omgaaet mere vitløftig, end som i flyve Hast, og siden foraarsager tusende Klager, Forespørseler og Fortred? Der skulle have været stipuleret en vis Penge-Mulet for den Proprietair, som forsaae sig imod Forordningen, og nogle Dage eller Ugers Fængsel paa Vand og Brød, for den Bonde som ei holdte sig samme efterrettelig: og den som løgnagtig beskylte sin Hosbond, tiltales efter Loven, (thi derfor er den venteligen en Lov, Regel og Rettesnor,) og paa en vis Tid dømmes til Fæstnings-Arbeide. Mon dette ei skulle have bedre Virkning, end som en Irettesettelse, eller tvende Dages Arbeide for intet, der dog ei bliver efterlevet?

Nu vil jeg kortelig annatomere min Herr Correspondents Svar, og vise enhver Læser, at samme er opfyldt med Nulliteter og bør ansees for inept. At jeg ei er en oprørisk Aand eller farlig Borger, det har jeg vist i Førstningen af mit Svar, allerhelst jeg troer at have opfyldt Regieringens Hensigt, med at sige Sandheden, derved falder tillige den barnagtige Skole-Beskyldning bort, at jeg er vreed, dette

42

kommer mig for, som de smaae Børn der klage Hinanden an for Skolemesteren, sigende: Kiere Skolemester, N. N. siger det og det, og jeg kan see han er vreed. Fremdeles siger min betydelige Modstandere:

Philopatrias har rigtig nok stavet sig frem i et par Bøger af den Nyere Litteratur; hvorfor mon han siger dette? ei for andet, end for at skiule sin Angest og Elendighed, han skal, og vil sige noget, og Sandheden er ei god at contradicere: Han tænkte, du maa gjøre ham til en Ignorant og Compilerator, saa slipper du nemmest, saa behøver du ei at modsige hans Grunde, o. s. v. Men med Tilladelse at spørge, hvem skriver De for? enten skriver min Herre for de Vittigste og Klogeste i Staten, eller for Pøbelen: skriver De for de første, saa er Svaret meget for slet og ugrundet, og vil De skrive for de sidste, da lad Svaret ei indrykke i nogen bekostelig Tidende, (som disse ei have Formue at holde,) men giv det ud under Titel Misch-Masch, eller Lygtemanden: muelig De saae Aftræk, og kan passere for et stort Lys, helst ved dette slags Folk, som ei fordre andet end Prendt. Jeg tvivler meget paa, at min Herr Antagonist har læst betydelige Skrifter; thi ellers kunde han ei have undret sig over, jeg citerede et Skrift: men det værste var nok, at jeg havde udsøgt de Stykker

43

som jeg formeente best passede sig paa det jeg ville sige.

End videre heder der: „De bibelske Sprog forstaaer han at anvende til sin Sags Besmykkelse.. De Sprog jeg haver betient mig af, behøve ingen synderlig Forklaring; thi de ere lydelige! og om jeg ei havde forstaaet at anvende dem, og gjøre dem passende til den Materie jeg skrev udi, saa havde jeg handlet langt fornuftigere, reent at lade dem blive borte, som min Herre og havde handlet, dersom han slet intet Svar havde givet, helst dette bringer sin Mama ingen Ære. Fremdeles heder det: „Han (nemlig Philopatrias,) forstaaer just ei meget Latin, saa synes han dog ikke uskikket til, at udskrive andres Latin..“ Hvoraf veed min Gunstige Patron dette? Taler Propheten om sig selv? og vil han derefter gjøre Fornuftstutninger? man seer hans Beviser gaaer paa Krykker, han gaaer uden om, og ene søger at amuserer med alt hvad som hverken kan reise eller falde. Jeg setter, jeg forstod slet intet Latin, hvad da? naar ellers det jeg havde sagt og reciteret var rigtig, saa kom Latinen ingen ved: og vare mine Grunde svage og falske, saa hialp Latinet mig intet, om det end var det beste Ciceroniske. Men ved alt dette, saa vær af den God-

44

hed og siig Mig, hvoraf De beviser jeg ei veed meget Latin? saa og, at jeg har afskrevet andres Latin. Det er ikke nær nok at min Herre siger det, fornuftige Folk ere ei tilfreds med et blot Mund - Veier, og mindst af en Oponent: Det var lige som jeg ville formene det var alt nok, naar jeg sagde: Snee er ei hvid i sin Natur, men den bliver det alt som den nærmer sig Jordens Uddunstninger. Jeg bærer største Mistroe til, at nogen Fornuftig dermed var tilfreds: men jeg kunde vente mig til Svar: min Ven! Som et Menneske er I af Skaberen forundt en fornuftig Siel, men Eder absurde Indfald, gjør Eder ridicul og rasende. Nu haaber jeg det første er besvaret, nemlig, at jeg ei forstaaer meget Latin: Jeg vil under fire Øine feie dette dertil, at jeg takker Gud ei at have havt min Herr Correspondent til Informator; thi saa troer jeg vist at have været et Rokke-Hoved og vanvittig ja Broder. Jeg kommer til det andet, nemlig, at skulle have afskrevet andres Latin. Min Correspondent beviser det ene lige saa got som det andet, han er sig selv lig hele Veien, og maa besidde store Tanker om sin Person og Indsigt: man skal troe ham paa hans Ord, der tør ingen vove at contradicere eller sette det i Tvivl, hvad han finder for got at sige. Veed

45

min kierlige Correspondent og Titulerer (det beste er, han nøder mig ei at løse Bestallingen som en oprørist Aand og farlig Borger,) ikke, at David siger, alle Mennesker ere Løgnere: da ingen kan nægte min Correspondent er et Menneske, saa troer jeg vist man har større Fortroelighed til David, end til ham, og om saa meget meer, da han ei har fundet for got at befæstige sin indbildte Sandhed med uomstødelige Beviser. Hvad har jeg da afskrevet, og hos hvem har jeg laant det? sig mig det en ami! det skal venteligen være Begyndelsen til min Anden Betragtning. Dersom min Gunstige Patron og Correspondent forstod Jura, saa indsaae han strax at ingen anderledes kunde definere det Ord Status, i hvor mange der end tilforn maatte have betient sig af selv samme Ord og Explication: Dette kommer mig før som en Samtale jeg engang bivaanede imellem A. og R.: Den første begierte, at den sidste skulle korteligen sige ham, hvad et Huus er bygget af? Denne sagde, det er bygget af Steen, Kalk og Træ;. A. blev fortørnet og sagde, at R. betiente sig af andres Ord; thi dette havde han hørt af adskillige tilforn; de bleve meget alvorlige paa hinanden, og da jeg befrygtede det vobe komme for vidt, bad jeg R. gaae ud, da os begge dog vare bekiendt, at A. havde dem ei alle hiemme, som

46

vi og tydeligere bleve overførte af Hans absurde Paastand. Et andet Sted heder det, „Publicum er, saavit vi har kundet erfare, endnu ikke tilstrækkelig overtydet om de Steders gode Anvendelse, som han til sin Sags Bestyrkelse har laant af Theologien. Er Publicum ikke overtydet af det jeg har anført, hvorledes monne de da vel være fornøiede, med der Ribs-Rabs som min gode Ben har sagt? Har han hørt Publici Tale og

Indvendinger imod mine Betragtninger; saa skulle jeg og tillige troe, han stykkeviis maatte have erfaret, hvilke Poster de nøiere ville have oplyst. Men jeg setter alt dette i største Tvivl, allerhelst han ei har kundet nævne mig samme, og formoder, dette er ikkuns et nydeligt Indfald af ham, for mueligt at give sit Svar et Anseende, da det skulle lade som han talte for alt Folket. Min Gunstige Patron røber et fladdervoren og ærgierrig Væsen i al hans Svar, en Person som et endnu har sat sit unge Sind i Roelighed, en Mand, der vil skrive, uden at tænke, og det strax, der maatte ellers komme ham nogen tilforn: Havde dette ei været, saa havde han visseligen oppebiet den tredje Betragtning. Men nei! denne Argus befrygtede de skønne Tanker og Ideer Han alt var omringet med, maatte blive tabte, og

47

Verden ei vide, Hvad han var for en betydelig Mand, og hvor ilde den kom i bløde, som han tager Pennen imod. Tænk hvilket et Tab for den lærde Verden! saa nær var det. Han taler om de Steder jeg har laant af Theologien: og finder dog Behag udi, at jeg atter skal betiene mig af samme, og det imod mig selv: er det ikke latterligen og Medlidenhed værd, at høre den som paatager sig at skrive imod en anden, og alt seer den andens Tanker, dog vil have, at en Forfatter skal skrive imod sig selv? Er det ikke det samme, som en Fiende vil fordre af den anden, han skulle først lade sin Armee øve sig indbyrdes med at døde hinanden? mon nogen Potentat skulle findes saa troskyldig? jeg tvivler derpaa, og da dette ikke er Brug, saa indseer jeg ei, hvorføre jeg herudi skulle tiene min Herre: helst jeg ei er af det slags Folk, som vil bære min Kappe til andres Fornøjelse. Monne han ikke ved denne sin Begiering tilstaaer dette, at han noksom er overført om sin Uformuenhed, og derfor venligen ville bede, jeg selv ville skrive imod mig, og saaledes nedsette mig i mit eget Skiød? Da han har paataget sig at skrive, saa indseer jeg ei rettere, end det tilkommer ham, og ikke mig, at forferdige de tvende Afhandlinger, og saaledes selv erhverve den

48

mig belovede Hoved-Prydelse. Min Herr Correspondent siger, jeg har sagt, 1.) at Hoveriets Bestemmelse er Vold; 2.) Lovgiveren er ubemyndiget til at foreskrive Grendser. Hvad det første angaaer, da har jeg ei talt om Hoveriets Bestemmelse, som en Vold; men at det er et Indbrud i de gamle Privilegier, dette troer jeg ei kan negtes; især, da samme ei tilforn var ophævet, og adskillige har kiøbt Jordegods efter en urevoceret Lov, som enhver saa længe holder for gyldig, indtil den paa samme Maade gjøres til intet, som den er promulgeret paa; og nu sidde de med deres Gods, som et par ilde giftet Folk med hinanden.

Det Ord Vold, formener jeg retteligen al have betient mig af imod visse Personer og Projectmageres Cabaler, som uden Overlæg søge at erhverve sig Ære og Belønning paa Proprietairernes dyre erhvervede og tilkiøbte Eiendommens Omskabelse: mine Tanker have stedse været, at Billigheden førte det saaledes med sig, at den Skyldige og ei Uskyldige skulle ansees og straffes: Jeg har troet, at Regieringens visseste Revenuer kom af Proprietairens Herligheds Bevilgning, og naar Herlighederne bleve formindskede, kom det ei Proprietairen ved at sørge for andre end sig selv. Hvad det andet angaaer, saa tilkiendegiver min Herre

49

atter Han ei er den Person, som burde have melleret sig med at besvare disse Betragtninger; han tilkiendsgiver, ei at være vant til at gjøre Inddelinger. Er der ei Forskiel pan: en Regent, paa souverain Regent og paa en Lovgiver? Jeg gjør største Forskiel, og saaledes kunde det aldrig indfalde mig at negte, at en souverain Regent jo kan. Men at min gode Patron troer, der ei behøves andet end som en Lovgiver til at gjøre Hovedforandringer. Her falder jeg i Latter

og min Pen gjør alle disse... Jeg har mest havt Projectmagerne for Øinene; over dem undres og forstummes jeg, og veed ei hvor de tør tænke, endnu meer søge at udføre visse Forandringer, hvoraf nogle tusende Menneskers Forderv efter al Sandsynlighed uforbigængelig maa følge: er denne Undskyldning siden gyldig og god nok? ja Gud bedre det, hvem skulde have troet Udfaldet havde blevet saaledes. Man kunde letteligen have troet det, dersom Projectet nøiere var undersøgt: men dertil findes ei Tid, det skal strax udføres, og det, i det store uden man veed og har nogen Vished om dets Fuldkommenhed. Hvor uforsigtig handlede ikke den Landmand, som til et Forsøg strax ville drive al sin Jord paa ganske tilforn i Egnen og Landet ubrugelig Maade; samt besaae den med fremmet Korn: er Udfaldet ei

50

efter Ønske, og han maa kiøbe Korn til sin Hussholding og Foder for Hans Fæe, mon nogen ville beklage ham? jeg tvivler meget herpaa, han bliver vist udleet, fordi han ei gjorde Forsøg paa en halv eller heel Skieppe Land, og det nogle gange, siden kunde han alt tage meer og meer.

Nu vil jeg korteligen berøre de trende Hielpemidler (som og ere de eneste) min Herr Correspondent lader at have sagt noget med. 1.) Da Bonden havde ingen Sæde-Korn, saa mener han, Proprietairen burde have laant ham det. Her nødes jeg at gjøre tvende Spørsmaal: Skal han laane Bonden det, som Proprietair, eller som en Medborger i Staten? som Proprietair siger han med rette nei, da han hver Minut har tusende Chicaner af ham, og faa tænke at gjøre deres største Fiender og Chicaneurer vel. Skal han assistere sin Bonde som en

Medborger, da er min Herr Correspondent lige saa nær som han, dertil forbunden: saa er det vel og en almindelig Regel, at den som vil have Tieneste og Villighed, bør og gjøre nogen, ellers indseer jeg ikke, hvorledes det menneskelige Societet længere skulle ansees for en Fornøielse; og saa længe det varer, troer jeg vist, at den ene bør tiene den anden. 2.) Maa en Proprietair ei faae nogen Villighed af sine Bonder? de maa jo gjøre det for Fremmede,

51

og Forordningen har ei heller noget derimod? (Da dette kan lige faa lidet negtes som forhindres) saa indseer jeg ei at noget retskaffens Menneske kan kalde det en Chartousch-Streg, eller at Proprietairens Hensigt Har været, at udhungre sine Bønder, for af dem at faae Villigheder, o. s. v. langt mindre tabes den lydige Undersaat og gode Borger af Sigtet. Ingenlunde, men Hos Dem min Herre, der tabes ganske den indsigtfulde Besvarere og den veltænkende Mand, den Mand siger jeg, som nøie burde eftertænke hvad han ville skrive, og ofte oversee, hvad han ville tilbagedrive: see denne tabes, men ei hvad de har sagt. I Begyndelsen, Midten og Enden finder man Svaret opfyldt med Sotiser og Pesthuus-Grunde, eller som gives af Folk, der ligge i en rasende Sygdom. Det som Bønderne fordrede af deres Hosbond, var jo ei deres, men hans; altsaa kan vel ingen der har sin fulde Samling sige: Proprietairen var en Cartousch eller udhungerer Fæstningen, langt mindre en ulydig Borger og Undersaat. Taler min Herre som Soldat, da raad deres Commandant, (om han er saa enfoldig og forglemmer en Hoved-Post,) at han inden Beleiringen, provianterer sig, af Fienden tør han ei vente noget, den couperer ham før, og lukker ham saaledes inde,

52

at han ingen Tilførsel kan faae. Dette kan nok passe sig paa en Fæstning, men ei paa et Gods, hvor det ei staaer i Proprietairens Magt, at forhindre sine Bønder at købe Korn, naar og hvor de ville; heraf seer man, hvor uviiselig og confus denne Lignelse er anbragt; dertil kommer og dette, at Proprietairen ei engang negtede dem sin Hielp, men fordrede en reciproque Tieneste: see efter hvad Hosbonden svarer, siger han ikke? I raabe alle Tider paa den sædvanlige Hielp, som skal komme fra mig: men, hvi gjorde I mig ei det sædvanlige Arbeide, saa kunde jeg igien have hiulpet eder? I veed jo meget vel, at hvo ei saaer, han ikke heller Høster, o. s. v. Kan nogen finde den ringeste Ubillighed udi disse Ord? er nogen saa skarpseende, at han finder Proprietairen har negtet Bønderne sin Hielp, naar de igien ville hielp ham? Hvi svarede de ikke, ja Hosbond, vi ville hielp eder, naar I igien hjælper os, det er jo christeligt og billigt, at det ene Menneske assisterer den anden. Ville nogen sige, saa megen Eftertanke har Bonden ei. At han har denne og langt større, har jeg viist, da jeg talte om Selveierne. Mon den Hielp Hosbonden fordrede for sit Korn, kunde ansees for en Defraudation? Hvem som veed, at naar en Hosbond laaner sin Bonde Korn, saa

53

faaer Han ei videre end Skieppe for Skieppe igien, omendskiønt der er stor Forskiel paa Tiden det laanes ud udi, og igien betales: Bonden behøver Hielp om Sommeren, da er Kornet baade svundet, og dobbelt saa dyre, som naar Han betaler det igien, hvilket stedse skeer imellem Martini-Dag og Juul, da Kornet er fugtig og udtrunnet; heraf slutter jeg, Proprietairen havde dyre nok betalt ham hans Arbeide, havde Bonden Penge og kunde faae Korn til Kiøbs for ringere hos andre, hvi søgte han da ei dem? Proprietairen formeente ham det ikke: men hvor købe I Brød i Ørken? Min vigtige Løve og Modstander siger: Proprietairen skulle selv have forskaffet sig det Fornødne til Jordens Dyrkelse, og Avlingens Drift. Atter et Beviis, at han ei forstaaer sig mere paa Landet, Agerdyrkningen og alle Omstændigheder, end som et spæt Barn. Enhver skal see, jeg ei beffyllder, uden strax at bevise: Ved hvad Tid om Aaret blev Forordningen promulgeret? Svar: den blev underskrevet den 20. Febr. 1771., og fem til sex Uger efter kom den til Proprietairerne, altsaa til en Tid, da alle ledige Folk alt vare fæstede bort, og ingen kunde faaes for Penge: Havde min venlige Herre kiendt noget til Bondestanden og deres Huusholding, saa kunde han umuelig have plumpet saa blindt afsted: og saa

54

havde han vidst, at Bonden alt ved Jule-Tider fester sig den Hielp han venter at behøve om Sommeren, og enhver ledig søger strax om Tieneste; der hører en god Næse ar lugte om Julen, hvad der skal skee i Mars eller April: og da der tillige med Forordningen ei fulgte Mark - Redskab eller Folk, og intet af sligt nedregnede fra Himmelen, (som dog, om det havde været Mennesker, maatte have bragt Korn med, ellers maatte de have død af Sult, eller gaaet til Holland og Engeland, som vores egne gjorde,) saa gik og gaaer det, som det gaaer. Heraf troer jeg min Correspondent er overtudet, at det Tab som jeg har beregnet, saavel for Proprietair som Bonde, ei er kommet af den førstes Raadvildhed, (som han behager i Maade at titulere det med,) Resten maa han selv giette. Enhver indseer nok, at min kierlige Correspondents A gumenter ere kuldseglede, jeg lover vi seer dem igien, dog ei førend Havet bliver afpumpet: og saa længe troer jeg at leve i Fred, han maatte udsøge et andet Subject, og da vil Tiden lære om jeg har Leilighed at indlade mig i Correspondence. Der refter mig nu ei videre, end at fralægge mig den Beskyldning, at jeg haver skieldet nogle for Hunde: At et Menneske kan være en Atheist og Qvæker, det behøver jeg ei at bevise; men hvad det andet angaaer, saa vil jeg repetere mine egne

55

Ord, som ere: „De fleste af vores Projectmagere og krølle Skribentere kommer mig for, som en Flok Jagt- og Parforce-Hunde..“

Hvor staaer det, at de ere Hunde? jeg sagde, de kommer mig for som en Flok, o. s. v. ikke at de ere, men som. Et Menneske kan fløite som en Fugl, giøe som en Hund, brøle som en Tyr, og bræge som et Faar: han er dog ingen af Delene, men det er altsammen, som en af disse Dyr.

Nu har jeg svaret paa Tiltale, nu ere vi gode Venner: At jeg ei er krøbet af Veien, det maa min Herre ei undres over, helst naar han betragter sine egne brugte Talemaader: men da vi nu ere saa cordiale, saa vil jeg sige dem noget i Øret, behold det Hemmelig for dem selv. Den Skade jeg har beregnet over Hoveriets Bestemmelse, er ikke nær nok, jeg vil endnu korteligen sige tvende, og det vigtige. Den første er: At da Bonden havde consuleret sin Vinkelskriver, og denne tillige med ham selv udstuderet de Cabaler, de ville spille, at Bonden behøvede ingen Karl i Fremtiden, han kunde sende et halv-voxen Bud til Hove, o. s. v. saa gav han sin Karl Afsked, som siden ingen Tieneste kunde faae, de ginge flokkeviis, og tilbøde at tiene for Føden, da ingen heller kunde og ville det, (thi hvem

56

behøver nogle hundrede Karle i sin Tieneste; helst det skulle være om Vinteren,) saa ere de tildeels gaaet ud af Landet, og de øvrige giøre Landet usikkert, hvilket best erfares i Colding, Hadersleb, Weile og Horsens: udi en Complot ere der 28. Stk., en anden 7. og f. v. Jeg kiender en Proprietair, som har mistet 40. Karle, der har ingen meldt sig ved ham, og derfor har han største Føie at troe, der er commanderet marschirt aus: Jeg kiender ham, og derfor lader mig ei indbilde, det ei er saa. 2.) Mon ingen har merket der alt er mindre og mindre Penge i Terminen? jo det er kiendelig nok, og især i de to til tre sidste Aar. Man har længe mumlet om denne Indretning, og saa har adskillige ei villet exponere sine Penge i Jordegods, men listet dem ud af Landet. Der findes mange flere Ting og ødeleggende Skader jeg kunde fortælle, men hvad? Maa min Heere ei tilstaae det er særdeles underlig, Bonden skal eie sig selv, den samme Bonde, som man troer at være saa tosset og enfoldig, at man ei kan straffe ham for de største Injurier: er han saa enfoldig og dorsk, (at man frikiender ham lige som Rasende og Børn,) og af den Raison lader ham giøre hvad han vil, hvorledes kan han da gouvernere sig og sine? er han et saa enfoldig, (som jeg tydeligen har viist,) saa er det jo uretfærdigt,

57

at visse maa og kan ustraffet giøre hvad de ville? Naar en Fader antager Informator til sine Børn, saa skeer det deels fordi de skulle lære noget, deels og, at de ei skulle molestere andre, og ingen dem: troer Informatoren andet, saa er han uskicket til dette Embede, og troer han gar, ar hans Ungdom maa giøre andre al den Ulykke og Fortred som de best kunde, og han ene er hos dem for at forvare dem for Straf: saa er han værre end en Hedning og Barbar, saa er han en Mand, der ei kiender Ret og Retfærdighed, og informerer nogle Unge, der ned af Stien giennem Bødelens Hænder vil udraabe den største Forbandelse over ham: og alle Fornuftige erkiende en saadan Informator, for en ubillig og ugudelig Mand. En Informator er en Hyrde, thi han er sat over andre, som egentligen forstaaes under dette Ord. En Hyrde eller Hyrder skulle være viise og retferdige, de skulle forvare Hiorden for al Fortred og ødeleggende Overfald, de skulle forvare den for indbyrdes Trette og Kamp, at den ei øder sig selv: de skulle drive den paa de beste og fedeste Beider eller Græsgange, og ei Tørve-Moser eller Møddige-Pøler, hvor de letteligen kunde blive siddende og ganske bortsunke: de skulle dagligen efterses samme, og nøie agte, om de tage til i Fedme og Styrke, eller ei: de maa hverken selv eller tillade andre at

58

malke eller klippe dem, langt mindre slagte og føre sig dem til Nytte; thi de staae under Regnskab, og den Tid kommer vist, at man giør Forskiel paa en ærlig og god Hyrde, eller paa en Varulv som i Faare-Klæder har sneget sig til dette vigtige Embede. Socrates har meget vel demonstreret dette for hans Skolarer: Tiden tillader mig ei at sette hans Ord: men enhver som finder Behag at læse det, og tillige paa den korteste og tydeligste Maade ville eftersee et vel skrevet lidet Skrift om Sielens Udødelighed, forfattet af Moses Mendelsohn, (en Berliner Jøde.)

Jeg veed een og anden har været nysgierrig for at vide mit Navn, og til den Ende givet sig største Ulejlighed: Hvad vil dette sige, og af hvad Aarsag er man saa hidsig paa en Ting, som hverken giør til eller fra? For det fornødne Forsvars skyld, eller rettere for Skriftets, torde jeg gjerne have sat mit Navn under, thi der findes slet intet utilbørligt i samme, og jeg troer vist selv at være derved, naar Nødvendigheden udfordrede en Udtolkning: er der da intet utilbørligt i Skriftet, som jeg ved dette formoder at have viist, hvad er da Aarsagen til denne Nysgierrighed? Er det ærlige og redelige Folk samt uinteresserede Patrioter og Sandheds-Elskere der til Landets Gavn og Beste ville vide det: saa behøve de ei videre, end

59

sende et Brev med Udskrift, til Forfatteren af de tvende Betragtninger, til Adresse-Contoirtet, hvorudi de stykkeviis begiere Oplysning, saa skal jeg ei undlade, enten selv at møde eller skriftlig at svare. Er det et Societet som ville vide det, saa staaer dem samme Vei aaben, men saa meget siger jeg forud, at i hvem jeg end møder for eller ei, saa putter jeg slet ingen Irettesettelse i Lommen, ei heller nævner nogen. Alle Retsindige skulle strax faae det at vide. Er det Landets Venner, som ville have Underretning, saa fortryde de ei paa Sandheden, men ere de dets Fiender eller ... saa behøve de ingen Oplysning: og ville de vide det, for at gjøre ont, da vil jeg formane dem med disse Ord: Nooere poffe & nolle, laus ampliffima eft: imidlertid er det jeg har skrevet dog Sandhed.

Den 5te Januar. 1772.

60

Andet Brev.

Min Herre!

Jeg maa med største Bedrøvelse fornemme, hvorledes

de og deres Consorter argumentere: derfor er jeg nødsaget, end og forinden mit første Brev af 5te Hujus kommer for Lyset, at føre dette dertil. Jeg hører, ja jeg hører dem sige: „Det er ligegyldig og ingen Agtpaagivenhed værd, om og alle nu værende Proprietairer og Bønder bleve ruinerede, saa var Anstalterne dog til Nytte for vores Efterkommere, thi da Priserne absolut maa falde paa Jordegods, saa kunde vores Descendenter købe Godsene saa meget lettere, og derved bedre udstaae de store Bekostninger som de fleste Proprietairer ere foraarsagede ved Forordningen om Hoveriets Bestemmelse, o. s. v.,” Hvorledes mon vores Monark være og blive til Mode, om Han fik slige rasende Grunde at høre? jeg tør spaae alle mine Medborgere hans Svar ville blive dette:

„Hvad hører Vi; har man misbrugt Vores Magt, Navn og Fortrolighed i en Sag, hvor alle Vores Undersaatters Vel-

61

fært dependerer af, og saa got som hænger i et Haar: Tingene stal undersøges, der stal strax udsendes nogle til alle Steder og i alle Provincer for at efterforske endog det allermindste hvorved det kunde synes, de bleve fornærmede: Vi ville et vitterligen gjøre en eneste af Vores' troe Undersaatter imod, eller formindske deres Rettigheder og Eiendomme, Vores Hensigt er at gjøre alle lykkelige, og leve faa med dem, at de ei alene skulle ære Os som Regent, men elske Os som Fader.. Da vi maa fornemme at ikke een, men alle ere misfornøjede, ikke een men alle fornærmede: Vi staae til Regnskab for Gud, og I som faa dristige have misbrugt Vores Navn, Magt og Fortrolighed, I skulle et alene her paa Jorden for Os gjøre Regnskab, og offentligen tiene til Exempel; men efter dette Liv kommer et andet, og der, der skulle ligien høste Frugterne, af eders forræderiske Projecter og Omgang. I vidste meget got, at en Regent er ingen Gud, og at han maa see med menneskelige Øine, og tillige betiene sig af menneskelig Hielp: I vare satte og betroede at være Folkets Talsmænd, og med Os at udtænke Landets sande og

62

væsentlige Gavn: I vare anbefalede at bringe alles Klagemaal for Vores Throne, og derved at erhverve eder den Roes, at I vare retsindige Hyrder og Vægtere, som vaagede over alles Velfært og Rolighed, og at alle ved eders Agtpaagivenhed kunde tilstaae, at leve i Fred og Retferdighed. Men hvad for Straf have I fortient, I som have givet Gift, isteden for Medicin? Nu J faa øiensynlig have forseet eder, ja handlet som Landets største Fiender og med eders forræderiske Projecter trykket et Land, som saa hørt elsker OS: saa viid! Vi ville være den anden Usong, og med ham vise, hvorledes alle Uretsindige bør straffes, og hvor magtpaaliggende det er for Os, at regiere et fornøiet Land, ja et Land, hvor enhver Undersaat bestræber sig at vise sin Regent, at deres største Lyksalighed ene beroer paa en Usongs Liv og at alt hvad de eie agtes for intet, naar de derved kunde tilkiøbe sig sammes Vedvarenhed. Der er sandeligen ikke en eneste retskaffen Undersaat i Riget, som setter dette i Tvivl; og jo strax knælende ville svare: „Naadigste Konge! vi kiende Deres Majestæts Retsindighed, og vores Forfædre have frivilligen overgi-

63

vet sig og os til en Stamme, hvis Naade, Mildhed og Retferdighed var noksom bekiendt.

Vores Forfædres hensigt var i fællig med vores, nemlig at regieres af en eneste, for derved at erhverve en tryg og utvungen jordisk Lyksalighed: og Deres Majestæts hensigter ere visseligen i fællig med Deres Forfædres, nemlig at regiere et Land, som under Deres Regimente er fuld af Glæde, Fred og alle jordiske herligheder, at regiere et Land, som dagligen opofrer de allerkræftigste Bønner til en Treenig Gud, for deres Syvende Christians lange Liv: og med rindende Øine og bængstigte Hierter beklage, at deres Monark er

dødelig; de raabe eenstemmigen, O! Konge befal: sæt Prøve paa vores Troskab, og viid, at vores hierter ere enige med den Eed, som vi have svoret Deres Majestæt alene. Vi erkiende tilfulde hvor lykkelig det Land er, som regieres af en Regent der tænker saaledes som vores Konge. Lad hver Achitoffels Raad være forbandet, og opsøg dem et Raad, som under Guds Paakaldelse, og største Agtpaagivenhed maa vælges: vi ville alle eenstemmigen komme Deres Ønsker, hensigter og

64

Bønner til Hielp: da vi vide, at al Hielp kommer fra Herren.,,

Af alt hvad jeg her har anført sees tydeligen den store Ondskab og ubegribelige Enfoldighed, der ligger ved de Mennesker, der tænke og tale saaledes som de have talt, der gave det Svar, jeg i Førstningen af dette mit Brev har fremført. Der hører et videre til at overtude disse om deres rasende Indfald: end tvende Spørsmåle a) Hvorledes dette skulde gaae til, at ruinerede Forældre efterlade formuende Børn? og b) Naar saavel Proprietairer som Bønder vare forarmede, hvorledes en Regent da stal anstille sig for ar erlange den Afgivt som uomgængelig behøves til Landets Beste, og hans Underholdning?

Thi ere Forældrene fattige og arme, saa bringer intet, uden en særdeles hendelse Børnene til Velstand: saadanne hendelser treffer neppe een blant tusende: (ja blant hundrede tusende.) Altsaa faldt dette Kiøbmandstab bort af sig selv: og Gud bevare vores Land for saa Betydelige Prøver. — Et Forsøg til Efterkommernes Beste kan være got nok, naar det skeer saaledes, at lykkes Projectek, saa er sammes Nytte af største Betydenhed, og vanlykkes det derimod, saa er Tabet af den Bestaffenhed, det ei kan fiendes i Landet,

65

langt mindre regnes blant de Hazarderlige, hvorved en almindelig Ruin er ufeilbarlig. Jeg sagde i mit forrige Brev: Afstaf Misbrugen, men ikke Brugen, straf den Skyldige og i Uskyldige; thi dette er conform med Guds Lov. Forordningen kan blive af største Nytte, naar dens Poster conciperes paa den Maade, som jeg i mit forrige Brev har proponeret: og ei af en Person, som er saa ukyndig i Landvæsenet, og fremmet i alle Provincer: ei af en Person, som er fuld af Egenkierlighed og Fortrolighed til sine Indsigter, samt dristig nok til at spille Bold med Regentens Naade, Landets Velfært, og til at gjøre alle misfor-' nøiede: ei af en Person, som derved søger at erhverve Ære og Velstand, og bekymrer sig lidet om nogle tusende Menneskers: ei af en Person, som har lidet Religion nok til at raade, og forsikre, det et er Synd at berige sig med den andens Gods, (er det ei tydeligen sagt, saa indseer enhver dog nok, at omtrent den Mening er der,) og som er uvidende i det juridiske axiom. nemo cum damno alterius locupletior fieri debet, heraf seer enhver, at dette er ei den Mand, som kan betroes saa vigtige Ting. Den som veed, at Landets Hoved-Guld-Mine ene bestaaer i Korn, Øren, Stutterie og Handel med Fede-Vare, og vil proponere denne Handels Ophævelse, som ufeilbarlige

66

Følger af Projectets Istandsættelse: en saadan Mand tør jeg ei regne for Patriot og Landets Ven, mindst naar han vil prositere af en Tid, for at omskabe et got Land. Lad ham have andre Fortienester eller besidde Indsigt i andre Ting, saaer dog dette almindelige Ordsprog rigtig: NE fu tor ultra crepidam.

Vel kan der findes de Projecter, hvis Udførelse undertiden synes at udfordre en, eller nogles Fornærmelse ; men de synes det alene; thi 1.) enten er Projecter til Landets 2.) eller til Regentens,

3.) eller og til nogle visse Medborgeres Gavn og Nytte:

I alle trende Tilfælde byder Billighed og Retfærdighed at den Beskadigte skal restitueres, og det af den eller de som ere berigede ved Hans Skade: ja, om de endog ei bleve berigede derved, saa er det alt nok, naar hans Ting har tient til at conservere den andens: Herpaa haves daglig Exempler ved de Søfarende, som ofte maa give de brusende Bølger en Deel as hvad de have inde, til Priis, for derved at lette deres Skibe: herved vinder jo ingen, thi Havet fører det Udkaste bort som et Rov, men Billigheden vil at de andre som havde Vare i samme Skib, skulle participere tillige med Eieren af de udkastede Vahre, i Skaden: helst sligt skede i

67

den Hensigt, at conservere de andres: Ubi eadem est ratio, ibi etiam eadem juris dispositio. Saaledes burde alles Rettigheder haandhæves, og ei ved Cabaler og Misbrug til intet gjøres, ja aldeles mishandles: og sætte den ømmeste og retfærdigste Monark i Vove: men jeg sagde i mit forrige af 5. hujus, at Tiden vil snart komme hvor Man soleklar skal blive overtudet, og det store Regnstab af den rette Eier til Hiorden skal holdes: til den Tid ville mange skielve, men de ægte og redelige, inderligen prise Gud for dette Mirakel.

Den 12te Januar. 1772.

Tredie Brev.

Min Herre!

Da jeg strev de tvende foregaaende, saa ventede

jeg mindst, at denne lykkelige Forandring i Regieringen, var saa nær forhaanden, og maatte derfor rette mine Tanker nogen ledes efter det Aag, som jeg og alle Undersaatter vare styrtede udi. Disse mine Breve, og hvad jeg tilførn har

68

skrevet, kan tydeligen overføre min Herre, jeg et har kundet føre over mit Sind at kalde det Onde got, langt mindre villet smigre en forræderisk og meenedig Bande, for derved at erhverve mig Høihed og Ære. Jeg har stedse havt de Tanker, at alle de til Landets største Fordervelse giorte Indretninger umuelig kunde holde Stik, og tillige været forvisset, det ei var synderlig honorabelt, at modtage Naadestegn ved de Personers Fortale, som have hengt Ære og Samvittighed bag Døren. De implicerede Personer kan tiene alle til Advarsel, at Høihed uden Dyd er intet, samt, at Gud lader sig ei spotte, skjønt han en tidlang synes som ei at agte paa de afskyeligste Gierninger.

Hvem af os der nu behøver at skiule sine forrige Tanker og Ideer, det bedømmes best af Læseren, jeg formener med rette at beholde den Tanke jeg stedse har havt; at naar dette haarde Baand engang blev løst, saa maatte enhver ærekier og troe Undersaat inderligen takke Gud. Jeg siger derfor om den 17. Januar, h. a. Denne Dag bør kaldes een af de allerlykkeligste Dage for Danmark: ja en Dag, paa hvilken den Allerhøjeste atter ville vise den Naade og Barmhertighed han havde for et Land, som nu syntes at være bragt til det yderste. Jeg burde ved disse korte Tanker at

69

nævne sex Personer: men alle kan være tilfreds med, jeg ene navngiver de fire, med Forsikring, at de tvende unævnte, ere er alene Landets største Velgiørere og Venner; men Personer, som (uden ringeste Reflection paa deres udvortes Værdigheder,) besidde de ædelste og største Siele: Disse tvende Personer, begge Kiøns Ære, syntes hver for sig, at tale saaledes; den ene som Landets retstafne Moder, hvis Væmodighed i Geberder, og medfødde Mildhed, noksom overtødede alle Tilhørerne, hvad der foregik i det ædelste og beste Hierte, og som af Kierlighed til Undersaatterne ret syntes at omfavne dem alle. Ordene tydede omtrent saaledes: „Elsker Nationen sin rette Regent, og findes der nogen som ville vise det i Gierningen, da kommer Vores Forsæt til hielp. Vi ville tiene eder til Beskyttelse. I vide selv, og Vi veed det med eder, at eders Forfædres Hensigt har aldrig været, at undergive sig en voldsom og ryrannisk, men en souverain Regiering, som den beste, saa længe Regemen erindrer sig sine Pligter, og ihukommer han er for Undersaatterne, men ikke disse for hans, skyld: saa længe siger Vi, som eders Regent erindrer, han omgaaes med Mennesker, og et frivillig overdraget Folk, der ene ønsker at elskes af ham som Børn, og igien ære ham som

70

Fader. I kiende ham, og veed, han er opfødt i disse sine Pligter, han er udspiret af den beste Stamme, har havt den dydigste og retferdigste Fader, er født til Verden af den yndigste og rareste Moder. Den anden talte som Landets Farbroder, og med der ømmeste Hierte overførte alle, om den største Misfornøielse han og sine fandt i denne Regieringsmaade: „ De talte begge som Med en Tunge og en Siel, og intet behøvedes videre til at bringe Forsættet i den beste Udførelse, og overføre en god Regent, han et tor frygte for sine Undersaatter, og for en Nation, hvis Tapperhed og Troskab i rette Tider er bekient. Talen blev holdet til saa, da Nødvendigheden udfordrede, at alle Ting skulle holdes hemmeligen, for at Fare Undersaatternes Blod: men de, der blev talt til, komme og selv. Strax mødte Grev Schach Carl Rantzau til Aschberg, en Eichstedt, en Køller og Beringskiold, som svore, et at nyde den mindste Pleie, inden de havde hævnnet det Tyrannie som var udøvet over deres beste og naadigste Konge, og kiere Fædreneland. Disse glemte Familie, Liv og Ære, og tænkte ene paa deres Medborgere, hvis Tilfredsstillelse og Lykke, langt syntes at overstige den Fare, som en mislykket Forretning vist kunde forud spaae: De ville vist

71

Nationen fattedes saa lidet paa Mod, som Kierltghed og Jorighed til at udføre de betydeligste Anslag; naar ene deres rette Regent, ville yttre en Behag derudi, og at intet uden en tilbørlig Undergivenhed, og Frygt for deres Konges Unaade, hidindtil havde hindret et længe forønsket Anslag. De løbe til med en liden Commando, og grebe de tvende betydelige Struenseer, Brandt, Falckenskiold, Liv-Medicus Berger, Gæhler, Hesselberg og endeel andre. Nogle faa Timer bragte denne store Forretning uden mindste Allarm, til en god Ende, og vores Naadigste Konge fat i den Tilstand, strax at Skiønne, hvad der boede i de fleste Undersaatters Hjerter, og at hans Høie Person hverken behøvede Vagt eller Plankeverk, (om sit Slot,) for et Folks skyld, som ei kunde opfinde Ord nok til at forkynde deres Glæde, NU at have fundet deres rette Konge. Enhver var omhyggelig, for at takke en Rantzau, Eichstedt, Køller og Beringskiold, som saa: viiseligen havde reddet en from Konge og et undertrykt Land: de viste, at Taksigelsen for denne Giernings modige Udførelse,

burde ydes af Undersaarterne, men Belønningen af Kongen: og Regenten, hvis Hierte er født til Mildhed og Naade, glemte ei heller at belønne enhver. Jeg burde vel give en vitløftig Underretning om de benævnte fire Hoved-Perso-

72

ner, men Tiden og Rummet tillader det ei, dog saa: meget kan jeg til visse af Historien sige, at dem Ranzauiske Familie stedse have yrtret at være troe Tienere af deres Regent, og hele Landet strax spaaede en lykkelig Forandring, da de hørte Grev Ranzau fra Aschberg var kommet til Kiøbenhavn; som den Mand, der blev tiltroet, at besidde den fornødne Indsigt, Troskab og Fyrighed til at udføre et saa betydeligt Verk. De nu værende tvende Excellencer Eichstedt og Køller, (den sidste stal være fra Pommern,) have stedse været bekjendte for brave Soltater, men et før have havt Leilighed at vist deres Nidkierhed for Kongen og Landet. Canmerberre von Beringskiold, har tilforn (i den sidste Krig med Rusland,) overført sit Fædreland, om sin Nidkierhed og Troskab. De gjøre Nationen Ære, og have restitueret en Tort, som Fremmede paa en føie Tid har fundet Behag at forekaste os, for vores Taalmodighed.

Guds Time var da forhaanden, at disse, og flere ubenævnte Lands-Forrædere skulle indkaldes til Regnskab, for den og de allerafskyeligste Forbrydelser: (Crimen perduellionis,) og man seer af alle deres Handlinger, at Hensigten var stilet paa et større Onde, end jeg her tør eller vil føre for Lyset, skiønt samme inden en føie Tid

73

vil og bør bekjendtgjøres. Man søgte af yderste Kræfter at forjage de Ældste og Anseeligste, som de man stedse frygtede at være Kongen og Landet troe.

At den forrige Doctor og Landphysicus Struensee i Altona, som adskillige gange er udstødt af de der værende liderligste Huse, at denne, siger jeg, kunde være en Forræder og Tyran, dette undrer mig aldeles ikke, helst Faderen har bevidnet, at denne er en ulydig Søn, og et Menneske der agter intet om Gud, og de guddommelige Ting. Men at Danske kunde, overtale sig til saa ugudelige Gierninger, og ville gjøre Regentens Ære til Skiendsel, dette er ubegribelig og noget som hele Nationen er opbragt og fordrer den største Hævn over. De forbande den Time, paa hvilken saa afskyelige Personer komme for Lyset, og skamme sig at skulle regne disse og flere ligesindede blant Landets Børn: De raabe eenstemmigen: O! Konge gjør ei Slutning fra disse Umennesker paa os; og erindre, der vare trende Danske igien for at frelse Deres Majestæt af disse Lands-forræderiske og forbandede Klør: lad dem og alle implicerede nyde deres velfortiente Straf, andre til Advarsel, og bestyr en Inquisition saaledes af ha-

74

bile Folk, at endog den mindste Ting maa komme for Lyset. Opsøg og arrestere de endnu omløbende Tigre, som gjør Danmark til Polen, og som desværre ei strax ere blevne fastsatte, og viid, at enhver Person som maate have den ringeste Indflydelse i de forræderiske Anslag, burde absolut efter Criminal Proces-Maaden, strax at have været fængslet, saa vel som alle Domestiquer; thi den ringeste Angivelse tiener til Oplysning i saa betydelig en Sag. Hvem tør vel negre at der findes adskillige Partier i denne Bye? endog i denne Aften, har man havt det tydeligste Beviis paa den franste Comedie; kunde Forræderne ei gjøre andet, saa ville de dog sette Prøve paa, at skrække Kongen, det Kongelige Huus og alle Retsindige, og det just i en Tid, da alles Gemytter ere i Bevægelse. Men til hvad Nytte? Kongen tør ei frygte, der findes neppe en blant tusende her i Byen, og ikke en i Provincerne som intentionerer andet, end gladeligen at fegte til yderste Blodsdraabe for deres beste Konge, (om Nødvendigheden det skulle udfordre,) og hvad ville da vel den ringe forræderiske Hob gjøre? et Vink af Regenten er nok til strax at gjøre en Ende paa den hele Ting: og naar alle Papirerne ere giennemlæste, saa formindskes venteligen denne Bande, Tid efter anden. Alle Un-

75

dersaatter have største Føie inderligen at bede Gud, at komme vores Monark til Hielp, for at udvælge fornuftige og habile Mænd, i alle de Embeder, som concernerer bandets Beste; lad ingen blive udnævnt, som i mindste Maade har været impliceret i de forrige afskyelige Gierninger, opryd disse onde Træer med Rod, og tillad dem ei længere at regiere de Embeder, som behøver qualificerede Folk, giv dem ei løs, inden rigtig Regnskab er lagt. Alle Retskafe piquerer af Ære, og en respectable Mand, har største Indflydelse i alt hvad som foretages, den blotte Titel forblinder ingen. (Enhver indseer nok, jeg ene forkaster de Personer, som ei ved besynderlige Indsigter distinguere sig: thi en habil Mand er en Skat for et Land; og Fortienester bør æres og lønnes. Visse Personer kunde nok bruges, men ei til de øverste og betydeligste.) Bring den forfaldne Justice i god Orden, og meleer alle Collegier med Jurister, saa opfyldes Deres Majestæts Hensigter bedre, end en Tidlang har været i Brug: helst der i adskillige Collegier have siddet Folk, som neppe kiende det Ord Jus, langt mindre forstaaer retfærdig at decidere en Forespørsel eller Tvistighed. Giv aldrig noget Collegium en uindskrænket Magt, og tillad alle Undersaatter fri Adgang til Deres Majestæt selv. Lad alle deres

76

Suppliquer af retskafne Jurister og eedsvorne Mænd undersøges, og lad nøie agtes, om disse gjøre et ordentlig Udtog og fornuftig Relation af alle Klager. Set retskafne Landmænd, nemlig fire fra Jylland, tvende fra Sielland og tvende fra Fyhn i General-Landvæsenets-Commission, som er saa betydelig for Landet, og lad disse tillige bedømme de smaae Tvistigheder, som maatte opkomme imellem Hosbond og Bonde, og lad være, denne Comission ville koste meer end før, saa tør der ei heller tvivles, den faaer langt større Nytt: der hører mere til Landvæsenet, end som engang imellem at ride paa Jagt: og af ungefehr see en Bonde ploie, det er ei heller nok, at en saadan Commissair veed, Ulden groer paa Faar, og ei paa Tornbusker, der hører mere til: jeg tør frit forsikre, at en saadan Commission, besat med de Mænd jeg har præsumeret, (nemlig som selv kiende og forstaae hvad der udfordres til Aggerdyrkningen og Bøndernes rette Conservation,) ei kunde falde paa de Tanker at sende en Brygger til at undersøge en Plovs Dygtighed, o. s. v. send Bryggeren for at undersøge Øllets og Maltets Godhed, og erindre det gamle Ordsprog: Ne Sutor ultra crepidam. Løn enhver Betient saaledes, at han magelig kan finde sin Udkomme, for sig og Familie; thi en forsultet og forarmed Mand, taber al

77

Mod og Lyst: men har han sin Udkomme, og endda paa ulovlige Maader vil erhverve sig noget, da lad ham tiene til et Exempel for alle.

Klage alle, eller mange paa en Ting, og demonstrere den Umuelighed, eller de skadelige Følger som deraf ville flyde: da beviis Undersaatterne den Satisfaction og Naade, at der udsendes nogle, for at undersøge Sammenhængen af Tingene. En Regent er en Fader, skriger et Barn, saa er Faderen pligtig (om han hører Raabet,) at komme det til Hielp, gjør han det ei, og Barnet kommer noget til, da bliver det en Samvittigheds-Sag. Saaledes har Landet skreget over Brødkorn-Leverancen, endelig er en firdedeel dem eftergivet, omendskiønt de endda yde en firdedeel meer i Aar, end nogensinde er skeed; Gud veed hvor det skal komme fra! thi Misvexten er større end nogen troer: og mange tusende Tønder ere blevne usaaede, af Mangel paa Rug og Arbeide.

Der kunde endnu findes adskillige saadanne Ting, som alle tiene til vores kiere Fædrenelands Beste: men da Gud har viist sig saa naadig for samme, og tillige forundt os vores rette Hyrde og Fader igien, saa bærer ingen ringeste Tvivl, at alt hvad som kan tiene til Landets Gavn, ved Guds Bistand bliver indrettet; helst man alt hører en deel af de gamle og beste Patrioter indkaldes igien,

78

og da Landet meget har forandret sig, saa leve alle i det Haab, der tillige bliver indsat nyere Mænd, som kiende det: saa gjøres vores Land lykkelig,

Regentens Liv og Regiering behagelig; som alle ønske.

Den 21te Januar. 1772.

79

80